

IOAN GROȘAN

A mozikaraván¹

A mozikaraván délután öt óra fele vonult be a faluba. Szitált az eső és a kamion be-párásodott ablakain keresztül az első házak csak holmi elmosódott foltokként látszottak. Egy rozsdáette, félkarú Krisztust tartó fakereszt mellett a kamion megállt. A kereszthez dőlve egy pufajkába öltözött ember álldogált. A kabin ajtaja kinyílt és egy göndör hajú fiatalember feje jelent meg.

– Hé, öreg! Ez itten Mogos falva?

A kereszt mellől az ember megnyújtotta a nyakát, és a kérdező felé fordult, kezét a füléhez téve.

– Mogos! Ez itten Mogos falva? – hallatszott ismét a kérdés.

– Mogos, Mogos! – sietett válaszolni a pufajkás.

– S a Kultúrotthon, nem tudja, merre van?

– Csak előre, mondta az ember, csak menjenek előre. A templom mellett van.

A kabin ajtaja becsukódott, és a kamion – egy hosszúkás orrú, sötétzöldre festett „Molotov”, melynek hátsó részére egy poszterekkel teleragasztott deszkaketrec volt szerelve – dülöngélve elindult az eső mosta úton. Bent a kabinban meleg volt. A műszerfal alól, a sebességváltó mellé akasztott rádióból valami induló szólt, egy új városról, melynek az előadó – vékony, lendületes hangon – egyre csak azt kívánta, hogy éljen és virágozzon.

– Hallod? Ez az induló van meg nekünk is! – mondta a fiatalember. Meglásd, hogy nem fog majd senki várni, tette hozzá, míg szomszédját nézte, aki fesztelenül vezetett, gyeplőként tartva a volánt hüvelyk- és mutatóujja között; majd, szünetet sem tartva, a fiatalember elkezdett halkán énekelni, az egyre optimistább induló ritmusát követve: „Meglááásd, hogy neem fog maaajd senki vááárni...” A sofőr –

¹ Groșan, Ioan (1954, Satulung/Kővárhosszúfalú, Máramaros megye) prózaíró, drámaíró és publicista, az ún. „nyolcvanasok” román írógeneráció tagja. A kolozsvári Babeș-Bolyai Tudományegyetem filológia fakultásán szerez bölcsészdiplomát 1978-ban. Egyetemi éve alatt szerkesztője az Echinox irodalmi lapnak, itt is debütál első írásaival, majd 1985-ben jelenik meg első novelláskötete, *A mozikaraván* címmel, amelyért megnyerte a Romániai Írószövetség debüt-díját. Pályája során volt tanár, a román Kulturális Minisztérium Filmművészeti Stúdiójának igazgatója, majd a Contrapunct és Academia Cașavencu újságok szerkesztője. Fontosabb művei: *Trenul de noapte* (Az éjszakai vonat) (1989); *Școala ludică* (Játékos iskola) (1990); *Planeta mediocrilor* (A középszerűek bolygója) (1991); *O sută de ani de zile la Porțile Orientului* (Száz év Kelet Kapujában) (1992); *Jurnal de bordel* (Bordélynapló) (1995); *Un om din Est* (Egy Keleti ember) (2010). Magyarul: Vaslui megye a NATO-ra gyúr (kisregény, ford. Lakatos Mihály, 2009, Mérték Kiadó). *A mozikaraván* c. elbeszélésből 2009-ben filmet készítettek Titus Muntean rendezésében, *Kino Caravan* címmel.

alacsony termetű férfi, gyér, ám gondosan félrefésült hajjal, és szokatlanul nagy pocacsontjai közé fészkelődött lapos orral – röviden harakolt egyet, lecsavarta arasznyira az ajtóablakot, és, anélkül, hogy tekintetét félrekapta volna az útról, mesterien kiköpött a nyíláson.

– Nem volt épp olyan szép, mint ahogy a szóbeszéd tartotta, ha tudni akarod – mondta a sofőr, szeme sarkából figyelve a másikat. – A fürdéses dolog előtt néha elnézegettem, mert általában mellettem ült, nem szerette hátul, és gondoltam magamban: lehet ám, hogy szép vagy te kisasszony, de biza szerencsétlen is, mert ugye megért az időd, s nincsen aki veled foglalkozzon... heh, a Teleki gróf, ohohó!... Párizsban, s az a kisebbik, a kuzinod, Lajos, az is messze... jaj szegény fejed, itt ragadtál velünk, szedett-vedett népekkel... – A sofőr mosolygott – De reggelenként, amikor kijött, akkor tényleg szép volt. Kora hajnalonként keltem fel, befogtam a lovakat, és pontban hét órakor megjelentem a bejáratnál. Odanyújtottam a kezem, hogy felsegítsem, párnát tettem a derekához, és hoppá!, rántottam egyet a lovakon.

–Nézd, a templom – mondta a fiatalember.

A sofőr kelleetlenül lefékezett, s mintegy az eddig mondottak summájaként, maga elé mormogta, hogy ő bizony mindig nagyon jól kijött a kisasszonnyal. Kiszálltak a kamionból. Magasan és szürkén ott állt előttük a templom, körülötte szétrothadt, szálkás kerítés. A templom mellett, jobboldalon, egy fűvel gyéren betakart domb alján, hosszú, téglalap alakú épület húzódott, piros, kettős ajtóval, mely fölé két táblát helyeztek. A nagyobbikon az állt, hogy: „Általános iskola, Mogos. I-IV. osztály”, a másikon pedig „Kultúrotthon”. Az ajtót keresztben egy vasrúd védte, melynek a végét a falhoz zárták egy óriási lakattal.

–Hát nem megmondtam? – dohogta a fiatalember körbenézve. Ezeket még nem értesítette le senki. Hééé, ordította torkaszakadtából, ébresztő, hééé, megjöttünk a filmmel!

Hurutos kutyaugatás válaszolt valamelyik távolabbi sikátorból. Aztán ismét csak az eső csepergése.

–No, mindjárt felébresztjük őket – mondta, és felugrott a kabinba.

A sofőr behúzódott a templomkert fedett része alá, és rágyújtott. A kamionra szerelt hangszóró recsegni kezdett, majd hosszas krakogást hallatott, azután pedig éleset sípolt. Egy galamb ijedten repült ki a harangtoronyból, és eltűnt a domb irányában. „A tudomány és technika fénye behatolt...”, dörmögte a hangszóró, de aztán olyanokat pukkant, hogy elnyomta a beszéd folyamát, és csak egy-egy magányos és csonka szó bukkanhatott elő; egy pillanatig „a harc nyílt kiélezettségé” és „az új élet képe” remegett zavartan a levegőben; pattogó sortűz társult a „zálog” szó mellé, ám az mégis megmenekült; végül pedig a hangszórón éktelen zúgás vett erőt, amiből a sofőr még kihámozta a „csodálatos”, a „vezérelve” és a „büntetés” szavakat. A „büntetés” után egy hörgés következett, aztán a hangszóró végképp elnémult.

A fiatalember leugrott a kabinból, és a sofőr irányába ment:

–Hallatszott valami?

– Hallatszott. Erősen hangosra tetted.

– Ne törődj vele, mert jól van az, tudja csak meg mindenki. Ezek, ha nem ijednek meg, nem bújnak ki a házból. Keményen kell fellépni, hát nem igaz? – és kacsintott egyet. – Adj egy cigarettát.

A másik odanyújtotta a tárcát. A fiatalember kivett egyet, meggyújtotta, hosszan beleszívott, és – hátrahajtva a fejét – karikákat eregetett.

– Te ezt meg tudod csinálni? – kérdezte.

– Micsodát?

– Ezt né, ahogy én csinálom – és kiengedett még két füstkarikát.

– Persze, válaszolta a sofőr.

Összecsücsörítette az ajkait és kieresztette a füstöt.

– Igen, rendesek, mondta a fiatalember a karikákat nézve.

Behúzódott ő is az eresz alá. Csendben pöfékeltek. Az eső pedig tovább folytatta, kiegyensúlyozott suttogással.

– Tudod mi volt az érdekes? – szólalt meg hirtelen a sofőr. Hogy nem tudta meg senki. Nem mertem elmondani senkinek, még apám sem tudott róla, pedig sejtette, hogy éjjelente kijárok. Bizonyára azt gondolta, valami szolgálólányról van szó, volt neki is egy ilyen. Amikor később elmeséltem neki, kinevetett. Soha nem hitte el nekem.

A fiatalember hirtelen feléje fordult, és intett, hogy hallgasson. „Hallod?!” „Mit?” „Jön valaki!” A sofőr kidugta a fejét az eresz alól, hogy jobban hallja. Valami halk koslatás, amolyan gyors, fojtott csörtetés hallatszott a sötétségbe vesző úton.

– Sokan vannak, menetelve jönnek a parasztok, röhögött a fiatalember. Meghaltották a hangszórót s betojtak tőle.

Átugrotta a sáncot, kiment az útra, és peckesen beállt egy ködös fénykörbe, amelyet a harangtorony oldalán lógó villanykörte vetett oda.

–Látod őket? – érdeklődött a sofőr.

–Nem – felelte a fiatalember. Begombolta a kabátját, lesimította a haját. – Gyérünk már, elvtársak, gyorsabban, mert mindjárt itt a tél! – kiáltotta derűsen, de a következő pillanatban már ordítania kellett, és ijedten hőkölt hátra. A sofőr azt még látta, hogy a kamionhoz lapult. A tehenek becsörtettek a fénybe, ott pedig bódultan, felemelt farokkal torpantak meg a kamion előtt. Az elülsők megpróbálták kikerülni, de hátulról az áradat elsodorta őket, nekinyomva egyenesen a kamion fekete alakjának. Előbb egy puha puffanás hallatszott, majd egy rövid bögés, és a „Molotov” elkezdett lassan hátrafele csúszni. Az oldaláról levált egy plakát és fehérén lebegett össze-vissza. Hirtelen fordulással a tehenáradat irányt váltott, letiporta a templomkertet és, a harangtorony mellett elcsörtetve, kiért egy tágasabb területre. Egy pillanatra a kamion megállapodott, bizonytalanul imbolygott, az orra felemelkedett, és végül – a hátsó kerekek csattanásával – belefart a sáncba. Az utolsó tehenek már lépésben haladtak el. Utánuk feltűnt egy aprócska ember, hosszú, rongyos öltözkében, melyre egy műanyagzsák volt húzva. Hatalmas szalmakalap takarta el az arcát.

Óriási gumicsizmákban caplatott, melyek szinte önmaguktól ugráltak előre, magukkal ráncigálva két rövid és otromba lábszárát. Amikor a kamion elé értek, a csizmák megrítkították ormótlan lépteiket, letértek az útról, elidőztek a sánc mellett és megkerülték a járművet. A kalap alól nyújtott, elismerő füttyszó hallatszott, ezt pedig bugyogó nevetés követte. Erre a sofőr is magához tért, kiugrott az eresz alól és kiszaladt az útra.

– Tavi! – kiáltotta. – Lett valami bajod? Merre vagy, te?

A „Molotov” háta mögül nyers káromkodás hasította a levegőt, és egy fekete árnyék négykézláb mászott ki a sánc partjára. A kalapos emberke sietett volna segíteni, de a fiatalember már felemelkedett és elhúzott mellette, anélkül, hogy ránézett volna. Az emberke előbb a sofőrre, majd a kamionra nézett, mutatóujjával hátratolta kalapját, és bizonytalanul, mégis komótosan odalökte, hogy: „Jó estét!”

– Menj az anyádba – mormogta halkán a fiatalember, miközben a sarat próbálta lerázni magáról.

*

– Tanasie! Ébredj! Nem hallod? Ébredjél már, te!

– Mi van?

– Kelj fel, mert megjöttek a filmmel.

A Néptanács elnöke az oldalára fordult, és enyhén felemelte fejét a párnáról:

– Milyen filmmel?

– Hát a művészfilmmel, a karaván. Kelj fel! A templomnál vannak, nem hallod a hangszórót?

– De hogy jöttek át?

– Áthozta őket Plopu, a járóhíddal.

– Vagy úgy... – értette meg Tanasie.

Felkönyökölt és egy ideig még nem mozdult. Aztán egyre gyorsuló tempóban zongorázni kezdett lábujjaival.

– Hé, gyere már, mire vársz?

– Esik még?

– Esik, esik, s ezek az úton várnak. Mozdulj már!

Tanasie lábra állt, mezítláb elbotorkált az ajtóig, és kiment. Lehajolt, hogy ne ütközzön bele a lugast tartó vasrudakba, épp a bejárat előtt, és megállapodott a ház sarkánál. Tekintete leereszkedett a völgybe, a magányos oszlop fele, amely az elsodort híd helyét jelölte. Ködös, sárga fény világította meg a vízzel borított területet. Emelkedett a vízszint még egy kicsit, már nem is látszik a motoros szivattyú... most ha lenne az embernek egy csónakja, járkalhatna vele... biztos halak is vannak, ördög tudja, talán azok is elkábultak ennyi víztől, csak fejbe vágni őket... mennyi víz, Istenem, mennyi víz, gondolta csodálattal.

– Te Ilca! – kiáltotta hátra, miközben a nadrágját gombolta be – gyere, nézd meg ezt a látványt!

Bentről valami morgás féle szivárgott ki. Az elnök bement a házba, felhúzta a csizmáit, feltette a kucsmáját, és – mint akinek eszébe jutott valami – megállt a kályha mellett.

– Na, mi kellene még? – kuncogott a feleség.

– Adj egy kis valamicskét, hogy legyen nálam. Érezte, hogy az asszony nézi, és mérgesen hozzátette: Ki tudja, mikor érkezek haza!

Az asszony, még mindig mosolyogva, bement a kamarába és egy újságpapírba bugyolált csomagocskával tért vissza. Tanasie átvette a csomagot, felöltöje egyik mély zsebébe dugta, és kiment.

Az utcáról már tisztán hallatszott a hangszóró. A falut elöntötte a virágzó és folyamatosan fejlődő városról szóló dal. Összehúzta magát, kissé didergett, úgy kerülgette a pocsolókat. Egy kisebb, szalmafedeles ház előtt, amelynek az utca felőli ablaka világos volt, letért az útról, átugrotta a sáncot és a nyitott kapun keresztül bement az udvarba. Óvatosan körülnézett, majd odalopakodott az ablak alá. Lábujjhegyre ágaskodott és benézett. Egy ideig így maradt, alig észrevehetően leereszkedett, majd ismét felemelkedett, és alig szuszogott közben. Végül is aztán visszaosont az udvarba, kiment a kapun és megállt a sánc szélén. Körbenézett; senki; lassan, módszeresen, megtörölte csizmáit a fűben. Majd az utca közepéig lépett, és a kivilágított ablak fele fordulva, hangosan kiáltotta:

– Kisasszony!

Egy árnyék kezdett mozgolódni bent, az ablak nesztelenül kinyílt, és egy ideges hang kérdezte:

– Ki az?

– Én vagyok – felelte Tanasie, és köhintett egyet.

– Oh, hát te vagy az! De mit álldogálsz ott kint? – Némi nevetés vegyült a hangjába. – Gyere be a házba, miért áztatod magad?

– Nem, nem azért jöttem, hogy maradjak, köszönöm szépen. Láttam a világos ablakot, és gondoltam nem tetszik aludni, másképp nem zavartam volna...

– Jaj, hát hova gondolsz, nem alszom én! Olvastam.

Tanasienak a sötétben sikerült kivennie az arcát, a vállait, és az ablakpárkányra puhán támaszkodó karját. A piros blúzáat viseli, gondolta.

– Vagyishogy, ébredt fel saját szavaira, arról van szó, hogy megjöttek a filmmel.

– Megjött a karaván? Ebben az időben? Onnan hallszik a zene? Azt hittem, hogy Darcleutól jön... Hát akkor miért nem jössz be? Átöltözöm és jövök én is.

Átöltözik, gondolta magában Tanasie.

– Nem lehet, engem várnak, köszönöm szépen, mondta.

– Jól van, akkor érkezem majd én is később. A templomnál vannak?

– A templomnál. Már a nyakát is látta, amint fehéren lekúszott a mellkas árnyékos nyílásába. Köhögött: no, én megyek is – és egyből gyors iramba kezdett. Bár mennyire próbálta megneszelni, vajon becsukta-e az ablakot, nem sikerült. Egy bundájából párolgó, ázott kutya szaladt át előtte.

Az ördögbe, gondolta. Átöltözik.

*

[...]

*

– Úgy elverlek, hogy lepedőben visznek haza, ha nem mondd el – dörmögte Atanasiu Gică őrmester miközben figyelmesen fésülködött az asztalra állított kis tükör előtt.

Darcleu nyugtalanul fészkelődött a széken. Arc kifejezése sírósra változott.

– Főnök úr... – mormolta.

– Hagyjál az ilyesmikkel... – legyintett Atanasiu Gică. – Elmondod szépen és ha-zaengedlek.

– De hát már elmondtam, főnök úr – próbálkozott a cigány. – Mit mondjak még?

– Azt gondold, hogy az orrunknál fogva tudsz vezetni... Minket, te? Minket? – vetette oda az őrmester, és tovább fésülködött anélkül, hogy ránézne.

Darcleu kiegyenesedett, s arcára sértődött kifejezést kanyarított, mintha azt akarná mondani, hogy: „Jaj, főnök úr, már hogy vezetném én magát az orránál fogva, hogy is gondolhat ilyet?”

– Itt nem lehet kibújni fufangosságokkal. Itt vagy elmondod, vagy... – és Atanasiu Gică kezével egy vágó mozdulatba kezdett, melyet azonban megszakított a levegőben, és aztán teljesen megszelídítette, amint a fésű a tarkójához ért.

– De igazán, főnök úr, becsületszavamra, hát nem mondanám el, ha tudnám? Amit tudtam, már elmondtam. Többet egyszerűen nem tudok, s ha meg nem tudom, honnét szedjem elő? Öljön meg, verjen meg, én...

– Hagyjál már, mert ismerlek én... ezt csinálod te mindig – röfögte az őrmester és szánakozón nézett rá. – Hazugság minden szavad! Mind az összes! Miért nem vagy őszinte? Ha tudod, miért nem mondd el?

– Igazán nem tudom... – mentegetőzött a cigány, s egy kis szünet után – No, akkor én mennék is, már késő van, várnak a gyermekek, mert nélkülem... – és Darcleu fel akart állni.

– Ide figyelj, te – vakkantott szigorúan az őrmester. – Ha nem mondd el, bevág-lak a börtönbe. Elkobozlak, úgy, ahogy vagy. Nem udvariaskodunk itt tovább! Zutty be a börtönbe. Nézzünk oda, megadom neki a lehetőséget s erre ő felrúgja. Kész, megharagítottál: elmondod vagy nem? De most tisztességesen.

– Főnök úr, elmondom holnap este...

– Ccc – ellenkezett Atanasiu Gică. – Ccc.

– Jól van, na, főnök úr – sóhajtott a cigány és visszahelyezkedett a székbe. – De nem tart itt sokáig.

– Nem tartalak. Elmondod és kész, mehetsz is.

Darcleu hátraengedte a fejét, mint aki épp gyűjti a gondolatait, megvakarta a feje búbját, mély levegőt vett, és komótosan belekezdett, az őrmester feje fölötti képen pihentetve tekintetét:

– 1231 körül, a nagy afrikai sivatag közepén, egy Samir nevű városban, élt egy leányzó, akit Ghizellának hívtak. Édesapja, a cigányvajda, nagyon szigorú volt hozzá, főnök úr, mert szegényke...

– Hé Darcleu – horkant az őrmester –, ne nézzél hülyének. Ezt már mesélted a tegnapelőtt.

– Igen? Az ördög vigye el, én el is felejtettem.

– Másikat – intett Atanasiu Gică. – Mesélsz egy másikat. Ne légy gazember, meg-haragszom.

– Másikat, jó... – egyezett bele Darcleu. – A királynővel, azt ismeri?

– Milyen királynővel?

– A cigányok királynőjével meg a sóskával, főnök úr.

– Nem ismerem – vont a vállát Atanasiu Gică rövid gondolkodás után.

Darcleu fölényesen nevetett, és belekezdett:

– A mi királynőnk apai ágon egyenesen Egyiptomból származott. Abban az időben, főnök úr, nem voltunk így szétszórva mi cigányok, mint manapság, hanem mindenkinek rendes élete volt, házzal, kerttel, mesterséggel, két-három lóval és te-jelő tehénnel. Hogy a disznókról és a tyúkokról ne is beszéljek. Volt rendes orszá-gunk, takaros városokkal és falvakkal, senkinek nem fájt a feje miattunk, megvol-tunk mi magunkban. A király pedig szelíd volt, mint a cigányvajdák általában.

– Hogy hívták ezt a királyotokat, te? – hitetlenkedett az őrmester.

– Ki tudja már azt, főnök úr? Kisgyermek voltam én, amikor ezt a történetet hal-lottam – de azt hiszem úgy hívták, hogy Pancovă². Ő volt Első Pancovă.

– Mész te a fenébe! – röhögött Atanasiu Gică. – Már hogy hívtak volna egy királyt Lángosnak?

– Hát azt én honnét tudjam, főnök úr? Egyesek azt mondták, hogy Pancovă volt a neve, mások azt, hogy Cherecheș.

– Na, a Cherecheș az már jobban hangzik – helyeselt az őrmester.

– S ez a király, Cherecheș – folytatta Darcleu –, özvegyen maradt, mert a felesége – neve legyen örökkön dicső! – meghalt szülés közben, hátrahagyva egy kislányt. A király, ember volt ő is, mit csináljon? Eltemette s gyászolta egy-két évig az asz-szonyt, de aztán másik nőt vett maga mellé és megerősítette az országot. Hanem bármennyire is igyekezett, több gyermeke nem született. Mindeközben a kislány felnőtt, mutatós hajadonka lett, igazi kincs, s jöttek is ezek a... hogy mondják ezek-nek a sivatagi, ördögbe is... ezek az eunuchok, főnök úr, hogy saját szemükkel lás-sák, mert híre ment szépségének. A dajkája egy Estera nevű öreg és meddő szolgáló volt, hajdanán a kislány anyját is ez nevelte, s ráadásul értett mindenféle varázs-

² pancovă = lángos

igékhez, bájolásokhoz, s efféle disznóságokhoz, ma már ki foglalkozik az ilyesmikkel, főnök úr... Ez az Estera minden nap szépen kézen fogta Reghinát, a kislányt, levitte a kertbe, és miközben tudom is én, miket mesélt neki, valami messzi császárról, aki elszöktetett egy szegény lányt, de ennek a szülei megátkozták, hogy bármire ha ráteszi a császár a kezét, az nyomban változzon leánycsípővé, s ez a szerencsétlen azután ha vakarózott, már megbocsásson, de a saját segge helyett egy másikat vakart...

– He, he, he! Ördög vigyen el! He, he! – rázta a nevetés Atanasiu Gicät.

– ... s miközben ilyesmiket mesélt neki és Reghina tátott szájjal hallgatta, Estera zsupp! tele is tömte sóskával!

Az őrmester nyögött egyet, és abbahagyta a nevetést.

– Mivel tömte tele?

– Sóskával – felelte a cigány, és a hatás kedvéért hosszan kotorászott a zsebében egy gyűrött cigarettacsomag után, kiválasztott egy szálat, megnedvesítette a nyelvvel s szórakozottan a szája szélére tette.

– De hát miért adott neki sóskát? – ámuldozott az őrmester, s közben szinte ösztönösen meggyújtott egy gyufát és odanyújtotta a cigánynak.

– Na, ez az! – kacsintott Darcleu a lánghoz hajolva. – A sóska, főnök úr, nagy erővel hat a lányokra. A meddő Estera jól ismerte ezt a dolgot. Hát ő ne ismerte volna?!

– De mire jó, te, ez a sóska?

– Fejleszt, főnök úr. Ördögien fejleszt. Adjál egy gyermeknek sóskát, úgy, mondjuk tízéves kortól, s meglátod, milyen kisasszony lesz belőle. Egyél csak sóskát ugyanabban a korban, s mire tizenöt éves leszel, olyan vagy, mint a vas, síkítoznak a fehérnépek, ha csak meglátnak. A sóskában, teccik tudni, vas van, a vas lerakódik a testben, a test ménkű erős lesz, s élsz, míg a világ!

– S aztán te ettél-e ilyesmit? – érdeklődött halkán Atanasiu Gică.

– Nem lehetett már találni, háború volt, nekem már nem jutott. De azokban a régi időkben mindenből volt bőven. Volt miből venni Esterának. Ma egy keveset, holnap is egy keveset, s egyszer csak arra ébredtek, hogy Reghina, a király kamasz lánya, igazi vadóc lett, tekintetével szúrta, amerre csak nézett, s mindig csak lábujjhegyen járt, mint akinek égett a talpa. Hajaj, milyen szépség, de milyen! Mintha rajzolták volna. Mondták róla – szolgálólányok, azok nem hazudnak –, hogy dús kebleivel akár tíz csecsemőt is elláthatott volna.

– Azt a hétszentségit! – csettintett az őrmester. – Meg volt áldva, mi?!

– Így ni! – bizonykodott a cigány, s kezeivel két nagy félgömböt rajzolt a levegőben.

– S ki járt hozzá? Volt valakije?

– Senki. Kérői voltak, abban nem volt hiány. De neki nem kellett. Nem nézett senkire, nem engedett senkit az udvarba, hanem a kerítésnél tartotta őket. Sírtak is ezek a sivatagiak, hogy hívják őket, az eunuchok, hogy esett meg a szíved rajtuk, de a királylány nem engedett. Ez így tartott majdnem két évig, míg meg nem halt

Estera. S a halálos ágyán Estera megfogadtatta vele, hogy ahhoz megy férjhez, aki a legtöbb sóskát hozza neki. Tudta ő, amit tudott. A lány pedig értett a szóból, rájött, miben rejlik az ereje és szépsége, s kijelentette szegény apjának, a királynak, hogy csakis ahhoz megy hozzá feleségül, aki a legtöbb zöldsóskát hozza. Amikor ezt kihirdették, egy fia cigány sem maradt a királyságban, mind szétszéledtek a világba sóska után, igyekezett mindenik, ahova csak tudott, élükön az eunuchokkal. Reghina pedig, aki közben királynő lett, várakozott csendben. Csakhogy Estera sóskája bizony elfogyott. Kezdetben megvastagodott a királynő csípője. Aztán nagy, fekete szemei alá két könnyzacskó növekedett. Fényes lábai visszerezek lettek. Büszke, egyenes mellkasa szégyenkezve hajolt egyre inkább a föld fele. Olyan húsz év után kopogtatást hallott a kapun, s hát egy megvénült cigány volt az, valami Csáki nevű, hátán egy zsák sóska. Odasietett Reghina és szétnyitotta a zsákot, de a levelek mind el voltak fonnyadva. Hanem azért férjhez ment ehhez a Csákihoz, más amúgy sem jött vissza. Mindenik ottmaradt, ahova elsodorta őt a nagy keresés, hír sincsen már róluk, főnök úr, hisz elnyelte őket a föld, ha már azt képzelték, hogy annyi témérdek sóskát találnak. Hát honnan annyi sóska, főnök úr?

A cigány fájdalmas arckifejezéssel fejezte be, az asztallapot simogatva. Az őrmester finoman egyenesítette ki a hátát, mintha félt volna, hogy zajt csap.

– Kitől tanultál te így mesélni, te Darcleu? – kérdezte barátságos hangon.

– Az egyik komámtól, úgy hívták Borşu. – De erre a cigány megcsóválta a fejét: szegény Borşu!...

– Hát mi lett vele?

– Meghalt. S pedig mondtam neki: nem menjél, te, mert nem ismered...

– Hova ment?

– Egy leány után. Lóra pattant és elment.

– De hova?

A cigány hallgatott pár pillanatig, mint aki felidézi Borşu emlékét, és röviden válaszolt:

– Amerikába.

– Amerikába?

– Oda. New Yorkba. Az állomáson azonban elveszítette, a nagy tömeg miatt.

– S ki volt az a leány?

– Egy akárki. Egy fruska. Tudja jól a főnök úr is milyenek ezek...

– Hja – mélázott Atanasiu Gică. – Csudadolog! És hogy halt meg?

– Hajaj, szegény feje! Leesett az egyik olyan nagy házról. Lenézett, elszédült, segítségért kiáltott és lezuhant. Puff. Csak ennyi hallatszott: puff.

A cigány elhallgatott s nagyot sóhajtott. Az őrmester a tükörbe bámult és közben a fésűvel játszott.

– Na, nesze egy szál – fordult oda.

Darcleu elvette a cigarettát, az egyik végét enyhén az asztallapnak ütögette, és eltette a zsebébe.

– Amikor utána mentem, már csak a csizmáit találtam meg. Egy pár sárga csizmát.

Az őrmester nagyot nézett:

– Te voltál Amerikában?

– Voltam – felelte egyszerűen Darcleu. – Megkért az anyja: „Menjél szépen, egyem meg a szívedet, és hozd vissza nekem onnan a fiamat, nem nyugodhat idegenek között...” „Hát hogy menjek én Amerikába, néném?” mondtam erre én. „Menjél szépen, ne hagyj ott szegényt...”, és addig sírt és kesergett, hogy nem volt mit tenni: átvágtam Plopu udvarán, felmentem a Măgura dombjára, kikerültem a Gosztát istállóit, és útra keltem.

– S milyen, te? – suttogta az őrmester.

– Micsoda?

– Hát... az. – Az őrmester áthajolt az asztalon: Mit láttál?

– Sok mindent bizony nem láttam, mert este érkeztem. Egyenesen a parancsnokságukra mentem, és előadtam, hogy ez s ez vagyok, Borşu után jöttem. „Uram”, válaszolták azok ott, „a maga komájából csak ennyi maradt”, és elővették a csizmákat. Becsületes emberek, amúgy. Elvettem a csizmákat, kezet ráztam mindenikkel, és hazajöttem.

– S hogy, hát nem maradtál többet, nem néztél szét, hogy lássad, milyen ott?

A cigány válaszolni akart, de abban a pillanatban egy pattogó dal hangja csapott be kintről.

– Mi az ördög? – emelte fel a fejét Atanasiu Gică. – Ez a te rádiód?

Darcleu figyelmesen hallgatózott egy pillanattig:

– Hány óra van, főnök úr?

– Kilenc óra huszonegy perc.

– Akkor nem az enyém. Ilyenkor a „Szántóföldekről” megy a műsorban, nem muzsika.

– Akkor mi lehet az? – csodálkozott Atanasiu Gică, és a nagy összpontosítástól az arca kis, ferde ráncokba torzult. Rövid erőlködés után kihámozta magát a székéből, nehezen szuszogva megkerülte az asztalt, kinyitotta az ajtót és kinézett az utcára. A zenével együtt pár esőcsepp is beszökkent. Az őrmester mélyen benyúlt a nadrágzsebébe és elővett egy sípot, amit előbb halkán megfuvintott, mintha csak magának, s aztán egyből jó hangosan és hosszan belefújott. A cigány összerezte a széken. Aztán, még mindig tanácstalanul, Atanasiu Gică becsukta az ajtót és visszament az asztalhoz.

– Főnök úr, akkor én megyek – próbálkozott ismét Darcleu.

– Várj, mert én is jövök. Húzd össze nekem ezt itt, né – és Atanasiu Gică háttal fordult neki, odatartva terjedelmes derekát, melyet az uniformis bőrvöve alig akart átfogni.

– Főnök úr – szólt a cigány az őrmester válla fölött – elvihetem a...?

– Miért lopsz te is, hallod-e... – sóhajtott keserűen az őrmester.

Darcleu bűnösen nyögött egyet, és félénken hajolt az asztal mellé, egy gömbölyded tarisznya után.

– Kezdek meghízni – állapította meg az őrmester, miközben kritikus szemmel mérte végig az egyenruha hivatalos szorítása által keltett kidomborodásokat a testen. Végzett két guggolást visszatartott lélegzettel, majd megigazította a tányérsapkáját, és alig észrevehetően oldalra tolta. Lementek a lépcsőn és kiléptek az utcára. Az egyre jobban szakadó esőben a hangok szárazon, érintetlenül úsztak. Az őrmester ment elől, óvatosan, szinte kecsesen lépkedve a sárból kilátszó kövek fényes felére. Hátulról cuppogó lépések hangja érte utol. Atanasiu Gică nagy nehezen megfordult, és rövid egyensúlyozás után megállt egyenesen. A sötétségből a Néptanács elnökének meggörnyedt alakját lehetett kivenni.

– Jó szerencsét! – köszönt az őrmester. – Mi ez a lárma?

– A karaván – válaszolta Tanasie.

Az őrmester füttyentett egyet.

– S láttad már őket?

– Azt sem láttam, mikor érkeztek a faluba, nem értesített senki arról, hogy jönnek.

– Hát igen, az ilyen dolgokról idejében kellene szólni... – puszogta Atanasiu Gică.

– A múltkor, amikor a körzetnél jártam, azt mondták, egy héttel előtte értesíteni fognak, meg hogy gyűjtsen majd össze az embereket, és fogadjuk őket a folyónál... de így, ilyen időben, ki fog...

– De hát, nincsen senki a faluban, csak mi! – kiáltotta Atanasiu Gică.

– Milyen karaván, főnök úr? – kérdezte Darcleu.

– A művészfilmes karaván, te, a körzettől – súgta oda neki az őrmester.

– Hát te mit keresel itt? – vette észre a cigányt Tanasie. – Megint loptál?

– Megint, hogy a nyavalya törné ki – legyintett Atanasiu Gică.

Tanasie mosolygott:

– Mit rejtegetsz a tarisznyában?

– Egy tyúkot – hunyászkozott meg Darcleu.

*

A templomkerítés eresze alatt a sofőr ismét rágyújtott.

– Gyere, hagyd a fenébe, majd csak megjönnek ezek, hiába álldogálsz ott az esőben.

A fiatalember még egyszer szétnézett az úton, s aztán bebújt ő is az eresz alá, remegve.

– Még ilyen... hát ezek borzasztóak... nézd csak meg, milyen jelentést rittyentek én róluk.

A sofőr válaszolt valami kivehetetlent, és szavai elvesztek az eső neszében.

– Láttál már ilyen, Anton bátyám? – háborgott a fiatalember. – Na jó, azt még megértem, hogy ebben az időben nem lehetett semmi ünnepélyest rendezni, de

hogy ne várjon senki? Senki a világon? Ebben a faluban senki nem felelős? Ezek nem tudják, hogy mi honnan jövünk?

– Nem hallottad, mit mondott a révész? Valahol fentebb kiöntött a folyó, ítélet-idő van. Lehet, hogy nincsenek itthon.

– Nincsenek a fenét! Hát mind elmentek?! A titkár is, az elnök is, a kultúrfelelős is?

A munkaruha mély zsebéből a sofőr előbányászott egy cigarettát és odanyújtotta a fiatalembernek. Ez meggyújtotta és szomjasan beleszívott. A gyufa fénye árnyékaikat a sánc túloldalára vetette.

– Nézd csak meg, ő az... – mutatta a sofőr a pénztárcáját, melyben egy dróttal odafogott, gyűrött fénykép volt látható, egy nő ovális portréja.

– Hja, nem rusnya a kis burzsoá – hagyta rá a fiatalember, odavillantva tekintetét.

– Szép volt, Tavi, nagyon szép volt.

A sofőr a fény fele fordult, hogy ő is jobban lássa. Az oldalára dőlt „Molotov” felől az optimista induló pedig teljes erővel ömlött. A kamion egyik lámpája égve maradt, és a sárga fénynyaláb görbén nyúlt felfele, bevilágítva az egyik ház tetejét, melyen megmerevedett egy magányos golyafészek.

– Amikor hozzáérttem, és magamhoz húztam, félelemmel nézett a szemembe, mintha könnyörgött volna. Leheveredtünk a lucernásba, a folyó mellé, és vég nélkül sírt, de a világerő sem engedett volna el. Szorosan magához ölelt, és amikor fel akartam kelni, kezeivel belém kapaszkodott, s húzott vissza, hogy temessem el ott a nagy titkával együtt. Volt valami titka, másképp miért sírt volna? „Kisasszony, miért sír?” kérdeztem én. De ő az ajkamra tette az ujját, hogy hallgassak, s becsukta a szemét, s a szempillái alól záporoztak a könnyek, s akkor – talán szegényében, hogy előttem sír, vagy hogy meztelenül fekszünk a lucernásban – egyből mindent elfelejtett, ismét szenvedélyessé vált, hogy attól féltem, belehal. A gróf lelőtt volna, mint egy kutyát, minden további nélkül.

– Hallgass csak! Mintha jönne valaki! – fülelt a fiatalember.

Átugrotta a sáncot és várakozott.

– Hé, ki van ott?! – kiáltotta.

– Jóemberek, elvtárs! – válaszolta Tanasie hangja, és mindjárt az elnök után Atanasiu Gică is beérkezett sietve a fényes részre, mögötte pedig Darcleu caplatott. A fiatalember elé értek és megálltak.

– Elnézését kérjük, hogy nem tudtunk...– kezdte Tanasie, de Tavi félbeszakította, megcélozva mutatóujjával:

– Maga mit képvisel ebben a faluban?

– Én vagyok a Néptanács elnöke.

– Mi a neve?

– Tanasie. Tanasie Ion.

– Úgy. És maga?

- Atanasiu Gică, őrmester, jelentem.
- S ez itt?
- Ez a mi cigányunk, a Tanácstól, sepreget néha nálunk, önkéntesként...
- Nem érdekel. Állj arrébb. Úgy.

Tavi összecsukta a füzetkáját és becsúszta a zsebébe.

- Anton elvtárs - rikkantotta aztán - gyere, hadd mutassak valamit!

A sofőr kibújt az eresz alól és közelebb lépett a csoporthoz.

- Nézd csak, Anton elvtárs, ezek az urak kellett volna fogadjanak, elszállásoljanak, s gondunk-bajunk után érdeklődjenek. Elvtársak, tudjátok ti, honnan jövünk mi, milyen dolgunk van nekünk itt?

- Elvtárs...- óvatoskodott Tanasie.

- Tavinak hívnak. Tavi elvtárs.

- Tavi elvtárs, nem gondoltam volna, hogy ebben a rossz időben elindulnak.

A múlt hónapban is leértésítették, hogy jönnek, s akkor mi mozgósítottuk...

- Milyen rossz idő, elnök elvtárs. Milyen rossz idő? Hát mi aszerint dolgozunk, hogy merről fúj a szél? Nos, amint látja, megjöttünk, átkeltünk a folyón, megáztunk, és most itt vagyunk! Elvtárs - fordult Atanasiu Gică felé -, hát maga mit felügyel itt a faluban? Tisztában van azzal, hogy itt szabadon nyargalásznak a tehenek? Nézze meg, hova taszították a járművet! - s kezével a kamion irányába mutatott.

- Én - hebegte Atanasiu Gică - jelentem, amint meghallottam az indulót, már ugrottam is...

- Elég későn ugrott, őrmester elvtárs. Palacsintaosztáskor elől, háborúban hátul³, ahogy a népszólás mondja. Polgárosodunk, mi?, elvtársak, kezdünk lassan elpolgárosodni.

- Tavi elvtárs - vágott közbe a sofőr -, szóljon nekik, hogy segítsenek kiszedni a kamiont a sáncból.

- Természetesen! Hívják az embereket, hogy szedjük ki a járművet!

- Milyen embereket? - csodálkozott Tanasie.

- Hogyhogy milyen embereket? Hát a falubelieket! Jöjjenek mind ide! Az első filmet ma este vetítjük!

- De hát, nincs senki a faluban - motyogta Atanasiu Gică. - Ma szombat, mindenki a városban van, a folyón túl, nem tudnak átjönni. Itthon egy-kettő, ha maradt...

Egy pillanatig ismét csak az eső kopogása hallatszott. Tavi figyelmesen belenézett mindenik arcába, és egyszer csak kitört:

- Nem érdekel! Jöjjön mindenki ide! Hát mi ez? Csúfolkodás? Ne hiányozzon egy sem! Mind hozzátok ide őket! Egy félóra alatt! Amelyik nem akar, amelyik nem akar filmet nézni, azonnal feljegyzed, őrmester elvtárs, és idehozod hozzám!

³ „La plăcinte înainte, la război înapoi”

Idegesen sarkon fordult, felmászott a kamion levegőben lógó kabinjába és megállította a zenét.

- Gică - súgta oda Tanasie -, eredj, s nézd meg, ki van még itthon...
- A kultúrfelelős hol van? Az is hiányzik? - kiabált tovább Tavi.
- Nem, Tavi elvtárs, most jön, szóltam neki. Egy fiatal elvtársnő a felelős.

Tavi leugrott a kabinból.

- Mit teketóriázik, őrmester elvtárs? Gyűjtse össze az embereket!

Atanasiu Gică erre megriadt, sapkájához akarta emelni a kezét, de közben lemondott róla, és elsietett a sötétben. Helyette megérkezett egy magas férfi, aki hosszú gyapjúfelöltőt viselt.

- Jó estét - köszönt oda messziről.
- Jó szerencsét - fogadta Tanasie.
- Jó estét - viszonzta a sofőr is. - Maga hozott minket át a folyón?

A férfi mosolyogva bólintott.

- A révész? - érdeklődött Tavi. - Miért nem szóltál, ember, hogy nincs senki a faluban?

A kérdezett pedig csak rántott egyet a vállán: jobb dolga is volt annál.

- Elvitte a hidamat - mondta Tanasiénak.
- Elvitte a folyó a hídját - magyarázta Tanasie. - Ez itt a mi révészünk, Plopu elvtárs.

Tavi mondani akart valamit, de tekintete közben az elnök háta mögé összpontosított. Meglepetésében összecsapta a tenyerét.

- Nézz csak oda, Anton elvtárs, egy régi ismerős! Kerülj csak előbb, te díszpinty!

Az sötétségből kivált egy apró árnyalak, a szalmakalapos emberke. Lépett pár lépést előre, s megbotlott.

- Jó estét - bökte ki.
- Ide hallgass, elvtárs - harsogta Tavi az emberkéhez közeledve -, kié az a tehéncorda?

- A falué, Tavi elvtárs - adta meg előzékenyen a feleletet Tanasie.

- Annál rosszabb - jelentette ki a fiatalember, és belefúrta mutatóujját az emberke mellkasába. - Megkérlek, Tanasie elvtárs, büntesd meg ezt az illetőt, hogy tanulja meg, miként kell bánni az állam tulajdonával. Ómiatta dőlt be a kamion a sáncba.

Az emberke nagy, kerek szemeket meresztett, és nyugtalanul nézett Tanasiéra.

- De hát ez itt Pišta - mosolygott Plopu. - Egy szerencsétlen fattyú, nem épeszű.

- Nem tudja, mi az a büntetés - egészítette ki Tanasie.
- Szerbusz, Pišta, hogy vagy? - szólt oda neki hangosan Plopu.
- Jó estét - vágta rá Pišta.
- Úgy na, Pišta - nevetett Plopu. - Mit szólsz te ehhez a világhoz?
- Jó estét - ismételte boldogan az emberke.

– S akkor mi az ördögnek alkalmazták? – hüledezett Tavi.
 – Nincs alkalmazva, önkéntes – magyarázta Tanasie. – Az emberek néha adnak neki egy kabátot, megetetik, és ő ügyel a tehenekre. Nincs senkije.
 – Meg vagytok hibbanva! – kelt ki magából Tavi – Milyen világon éltek ti itt? Hogy bízhattatok egy teljes tehéncsordát egy kretén gondjaira?
 – Tavi elvtárs – szólt közbe csendesesen a sofőr –, előbb szedjük ki a kamiont. A fiatalember szigorúan nézett rá.
 – Igen – hagyta rá végül. – Szedjük ki, persze. Én és Anton elvtárs az elejéhez megyünk, a többiek hátra. Amikor szólok, toljátok.
 Körbevették a kamiont. A sofőr felmászott a kabinba és beindította a motort.
 – Mocskos egy dolog – vizsgálta Plopu a sáncba csúszott kereket.
 – Az bizony – helyeselt Darcleu.
 – Hát te is itt vagy, te? – nézett rá Plopu. – Mi van a tarisznyában?
 Darcleu huncutul hunyorgott és letette a tarisznyát a kerítés mögé.
 – Készen vagytok? – kiáltott hátra Tavi.
 – Kellene egy deszka – próbálkozott Plopu.
 – Előbb próbáljátok megtolni jobbról, lehet, hogy sikerül – utasította őket Tavi.
 – Nem hiszem. Túlságosan meg van dőlve – vélte Plopu.
 – S nem ártana egy lapát sem – jegyezte meg Tanasie.
 – Kész? Kezdhetjük? – szólt ismét Tavi.
 – Ez aztán csúnyán beszorult – szögezte le Darcleu, miután nekifeszült a „Molotov” egyik oldalának és megpróbálta mozgatni.
 – Furcsák ezek a kocsik. Azt gondolná az ember, hogy nem lehet semmi bajuk, de elég, ha egyik kerekük beleragad a sáncba, és kész, lovakkal kell kihúzzad.
 – Új kerekei vannak – fedezte fel Darcleu.
 – Felkészülni! – ordította Tavi. – Most! Mindenki egyszerre!
 A motor felbőgött. A beszorult kerék helyben forgott a sárban, ledarálva a sánc szélét.
 – Mit mondott? – kérdezte az elnök.
 Plopu rándított egyet a vállán, majd rágyújtott.
 – Egyszer egy kőfejtésnél jártam, a folyó felső részén, kezdte mesélni. Akkor hoztak oda valami marha nagy dömpereket, egészen újak voltak, csillogtak, mint a játékok. Szállították a követ az állomásra. Az egyik sofőr gondolt egyet, le akarta vágni a hídhöz vezető utat, s a folyó mellett indult el. Nahát, ott is maradt.
 – Vigyázzatok, mert fröcsköl – figyelmeztette őket a cigány, a kerékre mutatva.
 – Próbáljon kicsit hátra tolatni, hogy tudjon lendületet venni – javasolta Tanasie.
 – Csak jobban belecsúszik. Nagyon nehéz, tele van műszerekkel – ellenkezett Plopu.
 – Vajon hova rakták azokat a filmeket odabent – kíváncsiskodott Darcleu.
 Mindannyian a „Molotov” zárt deszkaketrecére néztek, ami abban a pillanatban erősen rázkódott. Tanasie sóhajtott:

– Hallottátok? Ma éjszaka már vetíteni akar.

Kivette a zsebéből az újságpapírba bugyolált csomagot, kibontotta, és négyfele törte a kenyeret meg a kolbászt.

– Vegyetek – és odanyújtotta a darabokat a többieknek –, még a végén reggelig itt tart bennünket. Láttam én már ilyen filmet a körzetnél, olyan háborúsát, két egész sorozatot, hogy a végén már zúgott a fejem. Nesze, vegyétek te is, Pišta.

Csendben ettek. Egyszer csak leállt a „Molotov”, a kerék mozgása is lelassult. A kamion sarkánál megjelent Tavi.

– De hát mit csináltok? Ti esztek itt? Toltátok, amikor szóltam?

– Toltuk hát – bizonykodott Tanasie. – De nem megy, szükség lenne még egy-két emberre.

– Csak semmi akadékoskodás! Meg kell még egyszer próbálni – sürgette őket Tavi.

Belemászott a sáncba és nekivetette a vállát a deszkaketrec hátsó falának. Az út felőli részhez odaállt Darcleu és Plopu.

– Anton elvtárs, ereszd meg! – kiáltotta előre Tavi.

A motor robogva beindult és a kerék ismét elkezdett helyben forogni.

– Na, most mind egyszerre! – hajrázott az elnök a sánc széléről. – Hó-rukk!

– Mit hórukkozol ott, Tanasie – fordult feléje mogorván Plopu –, gyere ide te is, és segítsél, hagyd el, mert tud Pišta is hórukkozni. Mondjad Pišta azt, hogy: hó-rukk!

– Horuk, horuk – utánozta Pišta.

– Úgy, látod-e, Pišta – nevetett tele szájjal Plopu, és megvárta, míg az elnök is beállt a deszkaketrec alá:

– Na most!

A „Molotov” megbillent, s minden irányban szórta a sarat.

– Most, fiúk, a huncut atyaúrstenit neki – ordította Plopu, kivörösödve az erőlködéstől.

A kamion ropogva ugrott meg oldalra. Felbátorodva, Darcleu is eleresztett egy anyázást. Erőtéljes morgás közepette mozdult meg előre a kamion, és a becsúszott kerék rákapott a sánc szélére. Vízszintesre érve, a „Molotov” pár métert előre szaladt, és megállt az út közepén. Az emberek kijöttek a sáncból és lerázták magukról a sarat. A sofőr kiszállt a kabinból és lehajolt, hogy megvizsgálja a karosszéria alját.

– Jól van – lihegte Tavi. – Most pedig a műszereket és a vásznat. Gyorsan! Elvtárs, gyere csak ide hamar! Hé, nem hallod? Veled beszélek! Gyere ide és fogd meg ezt a vásznat.

De Plopu nem fordult a beszélő irányába, hanem inkább hátrafele fürkészt.

– Nézd csak, ott jönnek – mondta maga elé.

Kopogó csizmákkal, hátratolt tányérsapkával és elszabadult átlós övvel, Atanasiu Gică futólépésben közeledett egy vidám cigánygyerekekből álló csoport közepén. Utána, nagy és merev lépésekkel, sietett Benea igazgató úr. Karjára csimpaszkodva hozta feleségét, Beneanét. A férj széles és pontos lépései miatt az igazga-

tóné időnként szökdelni volt kénytelen, hogy tartsa a tempót, és ne maradjon le az óriási fekete ernyő védelméből, melyet az igazgató úr fáklyának kijáró méltósággal tartott. A hátuk mögött, Tanasie meglepetten fedezte fel a felesége ismerős, a sietéstől hajlott alakját.

– Elhoztam őket – lihegte nehezen Atanasiu Gică a „Molotovhoz” érve. – Ennyit találtam, több nincsen. Illetve van még egy cigányasszony a falu végén, de nem tud felkelni az ágyból. Ahogy kérte, feljegyeztem.

– Melyik a kultúrfelelős? – kérdezte Tavi.

– Oh, igen, a kulturális felelős, vagyis a könyvtáros elvtársnő, mindjárt itt lesz ő is. Egy csöppet megigazította magát, mert ugye kisasszony, és említettem neki, hogy fiatal elvtárs érkezett hozzánk, he, he...– kuncogott Atanasiu Gică, de aztán elszégyellte magát.

– Jó estét, kedves elvtársak! – szavalta hangosan és jóindulatúan Benea igazgató úr, amikor megállt előttük.

Tavi röviden végigmérte őket.

– Az elvtársak...?

– A falu tanítói, a Benea házaspár – világosította fel Tanasie.

Majd, az öreg pár fele fordulva:

– Az úr itten a körzettől érkezett, Tavi elvtárs.

– Szeretettel üdvözlünk a mi falunkban, mely ugyan kicsi, de annál szorgosabb – kezdte Benea úr, és köhintett egyet, hogy a hangjára találjon –, kicsi, de annál szorgosabb, mondom, s amelyet, íme, örömmel látom, az illetékes szervek nem felejtettek el, sőt, mi több, megtisztelnak ezzel a derék karavánnal, a felvilágosítás és kultúra szimbólumával, ismét bebizonyítva, tehát eme illetékes szervek...

– Hagyjuk, hagyjuk, tanító elvtárs – vágta el a szóáradatot Tavi –, hagyjuk ezt a mesét, ismerjük mi már azt jól. Anton elvtárs, tegye fel egy kicsit azt az indulót! Álljatok félre innen!

A „Molotov” hangszórói elkezdtek ismét bömbölni, és közben a kamion lassan hátra tolatott az iskola irányába.

– Tatuskám – súgta az igazgatóné és megszorította a férje karját –, mit csinálsz? Menjünk arrébb, nem látod, hogy felénk tolat?

– Mit beszélsz? – tartotta oda az egyik fülét Benea úr, tekintetével közben Tavit követve.

– Mozdulj, drágám, mert elütnek, miért állsz itt?

Benea úr végül arrébb lépett, s hagyta, hogy elhaladjon mellette a kamion nedves deszkaketrece.

– Igazgató úr – szólt oda suttogva Tanasie –, magánál van az iskola kulcsa?

– Igen – súgta vissza Benea úr. – Miért?

– A film miatt. Az iskolában akarják levetíteni.

– S a kisasszony hol késik?

– Jön ő is. De amíg ideér, ki kell nyitni.

– És ki ez a fiatal elvtárs?

– Nem tudom... Azt hiszem, hogy onnan jött... – és Tanasie sokatmondóan felrántotta az egyik szemöldökét.

– Vagy úgy... – értette meg Benea úr.

– Állj! – kiáltotta Tavi, a kamion mozgását figyelve. – Elég! Mindenki jöjjön ide!

A csoport csendesen az iskola udvarába vezető rövid hídra vonult. Két cigányköllyök, akiknek már nem jutott ott hely, bemásztak a sáncba, és tátott szájjal bámulták a hatalmas kamiont. Az eső még mindig makacsul verte a tetejét. Tavi felmászott a deszkaketrec hátán levő létrára, kinyitotta az ajtaját, és eltűnt benne. Kisvártatva ismét megjelent, kezében egy filmtekerccsel.

– Elvtársak! – szónokolta hangosan a létra tetejéről, mintha valami nem létező morajt akart volna túlharsogni. – Elvtársak! Tudjátok ti, hogy mit tartok a kezemben? – és a tekercsre mutatott.

„A filmet. A filmet tartja a kezében”, gondolta magában az igazgatóné, és jóleső érzés járta át, amiért ismeri a helyes választ.

– Ejhaj, hát nem tudja senki, hogy mi ez? – csodálkozott Tavi.

– A művészi film, Tavi elvtárs! – próbálkozott a válasszal Atanasiu Gică, és alig észrevehetően összeütötte a cipősarkát.

– Nem! – gesztikulált győzedelmesen Tavi.

Az igazgatóné szemöldökei közé ránc ugrott. Minden tekintet a fényes, kerek fémdobozra szegződött, melyet Tavi mutatóujja metronómszerűen ütögetett.

– Ha nem tudjátok, hát megmondom majd én – folytatta – Nem művészi film ez, elvtársak, hanem több tízezer lej! Több tízezer lej, meg van értve?!

Darcleu jobb tenyere hirtelen izzadni kezdett, és anélkül, hogy valaki észrevette volna, lopva beletörölte a nadrág szárába.

– Egyeseknek lehet, hogy ez egy film – fejtette ki Tavi –, de számomra ez az állam pénze, a mi pénzünk! Azért mondom el ezt, hogy ennek megfelelően viselkedjete, míg az iskolába hordjátok a tekerceket. Én és Anton elvtárs majd a vetítógépet fogjuk bevinni. Lépjete közelebb! Sorban, egymás után! Őrmester elvtárs, te leszel az első! Na, vigyed!

Atanasiu Gică, görcsösen figyelve a fémdobozt, felnyújtotta karjait és, mint egy felbecsülhetetlen értékű adományt, átvette a tekercset. Következett Tanasie. Ő is átvett egy dobozt, és menet közben odasúgta az igazgatónak:

– Menjen, kérem, előre és nyissa ki az ajtót.

Az igazgató kihámozta karját a felesége szorításából és elindult az iskola fele.

– Tatuskám! – riadt fel az igazgatónő.

– Mindenki, gyerünk! – pattogott Tavi a kamionból. – Mindenik egy tekercset! Ki a következő?

Darcleu előrelépett a deszkaketrec ajtajáig. Amikor átvette a dobozt, úgy tűnt neki, a fém égeti a kezét. Az udvarban, mielőtt belépett volna az iskolába, körmével megpróbálta résnyire felnyitni a doboz tetejét. De az keményen le volt csukva. Ez-

után visszapillantott, és látva, hogy jócskán eltávolodott a kamiontól, úgy megrázta a dobozt, mint egy szitát. De egy árva hangot sem hallott.

– Van még kettő! – sürgette őket Tavi. – Ki a következő?!

Az igazgatóné közelebb botorkált a kamionhoz.

– Hát maga is vinni akar? – jött hátulról a kérdés. Megfordult.

– Ah, te vagy az?

– Én – mosolygott az elnök felesége. – Itt kell legyünk mind.

– Nem jöttem volna, dolgom volt – suttogta az igazgatóné –, éppen hájasokat készíttettem, holnap vasárnap, tudod, s nagyon kedveli őket, de az őrmester kivezényelt.

– Hé, elvtársnő kérem, hagyjuk a pletykát későbbre – rivallt rá Tavi. – Segítenek, vagy mit csinálnak ott?

– Persze, persze – sietett engedelmeskedni az igazgatóné –, mind segítünk.

Lábujjhegyre ágaskodott, és a tekercs az ölébe csúszott. Elrejtette az esernyő alá és az iskola fele totyogott.

– Kész! – kiáltotta Tavi, és leugrott a kamionról. – Anton elvtárs, gyerünk a vetítógéphez! Amíg felszereljük, indítsd el a zenét!

A vidám énekes ismét nekikezdett. Plopu, aki mindvégig félrevonulva álldogált, eloltotta cigarettáját, zsebre dugta kezeit és besétált az iskolaudvarba. Ahogy odaért, Pišta torokhangú kiáltása állította meg útjában: „P’opu! P’opu!”

– Mi van, te? Te is látni akarod?

Pišta sebesen pislogott, és közben hálásan vinnyogta: „P’opu”.

– Jól van, na, gyere – engedett Plopu, és kézen fogta. – De aztán légy szófogadó, mert megver a filmes bácsi, érted?

– ’Ngen, ’ngen – bólogatott Pišta.

*

[...]

A muzikaraván mellett nem volt senki. Megkerülte, benézett a kabinba. Azt jelentti, hogy az iskolában lesznek. Bement az udvarra, és valóban, az épületből hangok szűrődtek ki. Belépett a petróleum szagú folyosóra. Az osztályterem ajtaja alól halvány fénycsík vetődött a padlóra. Most már tisztán kivette a hangokat, de nem sikerült egy szót sem megértenie. Jól van, hát megkezdődött. Csendesen nyomja le a kilincset, nyissa ki az ajtót, és üljön be az egyik padba. Kivette a kistükrét és megvizsgálta magát. Bentről hirtelen egy robbanás hallatszott, a fénycsík erőteljesen kivilágosodott, és a tükörcsürc csillogott pár pillanatig. Háborús film, mit ijedezik itt hiába, tegye már vissza a tükröt és menjen be. Az ajtó hosszan nyikorgott, néhányan odafordultak, ő pedig tapogatózva haladt előre a terem hátsó feléből jövő fény sugarak közepette, amíg meg nem botlott. Egy pad. Itt jó lesz. Leült, behúzta a térdeit, és pont amikor – felemelve a fejét – észrevette az igazgatóné nagykarimájú kalapját, érezte, hogy a bal lábán elfutott egy szál. Megtapogatta a harisnyáját. Hát persze.

Csak nyugalom. A vásznon egy hórihorgas katona, puskával a hátán, megbotlott valami szögesdrótban és hasra esett. Úgy kell neki. Megkereste a szál végét és összegöngyöltette. Szemei fokozatosan hozzászoktak a sötétséghez. Az első padokban, közvetlenül a vászon előtt, néhány cigánygyerek ült mozdulatlanul. A hátuk mögött, a második sorban foglalt helyet az öreg Benea házaspár. A nyakigláb katona kiszabadította magát a szögesdrótból, célzott a puskával és elkezdett vadul lövöldözni. Az igazgatóné kalapjának karimája és a katona sapkája egyszerre rezegtek a sortűz ritmusára. Egy motorbicikli mellett haladó alakok erre egyből elbuktak, és éles kiáltásokat hallattak. Miért is nem jött a gyapjúharisnyában, tudhatta volna pedig, hogy padokban kell majd ülnenek. Jobb oldalról cuppanást hallott. Odafordult. Darcleu, mereven figyelve a vásznat, nyelvével minduntalan nedvesítgette az ajkait, de minden sortűz kirobbanásakor félve visszahúzta a szájába. Előtte, a fedetlen fejű őrmester, úgy bámulta a filmet, hogy pillantani is elfelejtett. Frizurája csillogott a tányérsapka lenyomatától. Ha mondjuk két részben vetítenék, úgy tenne, mintha kimenne levegőzni, és egy negyedóra alatt, mit negyed óra?, tíz perc alatt át tudna öltözni. Pedig gondolhatta volna, hogy ezekben a padokban rosszabb, mint a szögesdrót között. "Alacsony pinceboltban, falócákon szorongva"⁴, jutott eszébe, miközben a katona egy gomolyagot vett elő, matatott vele egy kicsit, aztán előredobta, és becsukott szemmel a földhöz szorította a fülét, ahogy ő tette azt hajdanán, kislány korában, amikor a hörcsögöket akarta hallani. Egyszer, egyik éjszaka, a mezőn tényleg... Jaj. A fenébe. A motorbicikli darabjai szétrepültek, térdei pedig a pad írólapjába ütköztek. A robbanás hangja elhalt. Lenyúlt és kiszabadította a beakadt harisnyát, igazán meg is érdemli, ha mindentől ilyen bután megijed. Valaki köhhentett. Felismerte Tanasiet, de a harisnya miatti mérgében nem nézett oda. Nézzen oda, mégis. Őt bámulta, igen. Mellette Ilca, nézd csak, milyen furcsa, ebben a nagy zsvivajban el tudott szenderedni. Azért merte őt olyan pimaszul nézni. Nohát, nézze csak, mi rossz van abban? És rámosolygott. Aztán visszafordult a vászon fele, ki tudja, milyen ördögösséget fog még elővenni ez a hibbant katona... A hórihorgas legény azonban lenyugodott, épp a homlokáról törölte a verejtéket. „Maga a kultúrfelelős elvtársnő?” „Tessék?” „Miért ijedt így meg, csak azt kérdeztem, hogy ön felel-e a kultúráért? Vagy tán bűnösnek érzi magát valamiért?” „Igen... vagyis nem... én... a könyvtárért...” „Most akkor könyvtáros vagy kultúrfelelős?” „Igen, kultúrfelelős is...” „És ilyenkor kell megérkezni?” Nem tudott mit válaszolni, és a megmentő feleleten gondolkodva legalább alkalma nyílt jól szemügyre venni a fiatalembert. Az pedig, kezeit a pad támlájára támasztva, szigorúan nézte őt. Hirtelen arra gondolt, hogy ez mégiscsak túl fiatal ahhoz, hogy veszélyesen nagy ember legyen. „Látom, semmit nem tud felhozni mentségére”, folytatta suttogva. „Később majd megtárgyaljuk ezt a magaviseletet. Fel akarom azonban hívni a figyelmét, hogy felhatalmaztak...” Elhallgatott. A vászon felől jövő csatazaj hulláma elborított mindent. Szürke katonák ug-

⁴ Mihai Eminescu *Császár és proletár* című versének első két sora – fordította Kálnoky László.

ráltak ki a lövészárokból, és szaladás közben tüzelve, nekivágtak egy meredek domboldalnak. Fentről puskaropogás fogadta őket, és az első sorok elestek. Az élen szaladó fiatal katona, szinte még kamasz, egyszer csak mintha megbotlott volna, rövid kiáltás szakadt fel a torkából, összegörnyedt és térdre esett. Arca, melyet sapkája alól kiszabadult hajfürtjei árnyékoltak be, eltorzult, és kezét a combjához vitte, ahol az egyenruhán egy véráztatta golyólyuk tátongott. Erre a hórihorgas katona, aki felrobbantotta a motorbiciklit, egyszerre csak ott termett, a hátára emelte és visszacipelte a lövészárokból. „Felhatalmaztak”, suttogta ismét a fiatalember, de ő nem fordult feléje, mert kíváncsi volt, mi történik a sérült katonával, „hogyan belátásom szerint intézkedjek...”, hanem ekkor, hatalmas dübörgéssel, megjelentek a támadást segítő tankok. A csatazaj felerősödött a megszoruló robbanások miatt, melyek minduntalan földhullámokat röptettek a futkosó alakok fölé. A kép balra mozdult el, és egy szögesdrótos kerítésre fókuszált. Az első, akik odaértek, lehasaltak és alatta próbáltak átjutni. Amikor fel akartak állni, a következő sortűz telibe találta őket, és az összerogyó testek belegabalyodtak a drótba. A tankok áradata azonban ledöntötte a kerítést, s így a gyalogság rohama új lendületet kapott, csatakiáltásokat hallatva törtettek előre. Az egyik tankot találat érte, lángok csaptak ki belőle. Felnylt ajtaján egy füstölgő katona bújt ki derékig. A lövések és robbanások zűrzavarában újabb sortűz indult, és a menekülő katona teste megbicsaklott, majd kecsesen, akár vázában a virág, előrehajolt a tank fémlapjára. Az egész pár pillanatra tartott csak, mert a kép ismét a domb tetejét mutatta, ahol az ellenség valószínűleg még sokáig bírta volna az ostromot, ha nem zúgnak be viharosan a vászonra fentről a bombázók. A hatalmas robbanás után a legyőzöttek szörnyű ordítása rázta meg az osztálytermet. De ez alkalommal már jól tartotta magát, nyugodtan várta a robbanást, teste nem rándult össze, és tisztán látta, amint az igazgatóné odatapad férje masszív vállához. Győzelemittas kiáltások közepette a tankok felkaptattak a dombra és megsemmisítették a maradék ellenállást. S akkor furcsamód ismét felhangzott egy üvöltés valahonnan. Erre ő kettőzött figyelemmel kezdte vizsgálni a vásznat, a lövészárkok és a felborult tankok meg kamionok között keresve az üvöltés forrását. Már harmadszor hasított bele a fülébe, mire rájött, hogy a teremben üvöltözik valaki. „Gyújtsátok fel a villanyt!”, kiáltotta Plopu. „Mi történik ott?”, lepődött meg Tavi. Az első sorból egy felborult pad és egy jókora pofon hangja hallatszott. „Gyújtsátok már fel azt a villanyt!”, sürgette Plopu. Az üvöltés újult erővel kezdődött ismét. „Darcleu”, kiáltotta Plopu, „gyere ide!” Darcleu lassan, remegve lépett ki a padból, és rémülten fürkészte a sötétséget. „Gyere már gyorsabban, a hét-szentségít, és fogd le a kezeit!” Az igazgatóné elkezdett sikoltozni. „Mi történik ott?!” hangoskodott Tavi is, de a kezei remegtek a pad támláján. „Szorítsd a kezeit, tartsad őket, úgy”, intézkedett Plopu kifulladásra, „kész, kezd elmúlni.” Az üvöltés elhalkult, megszélidült, majd rekedt hörgéssé alakult át. „Hol a kapcsoló? Gyújtsátok fel a villanyt!”, követelte Tavi. „Uraim”, csattant fel az igazgató dallamos hangja, „kérem, egy kis vizet! Hozzanak, kérem, egy kis vizet!” Benea úr felállt a padból, és ijedt

képpel nézett szembe a vetítővel, mintha valami céltáblát keresne, s egyből felrobant körülötte a fény egy magányos gránátnak köszönhetően. Az üvöltés ismét feltört, s egy test vadul rángatózni kezdett. „Az isten szerelmére, meg akarjátok ölni?! Állítsátok le azt a filmet!”, ordította Plopu. „Leejtettem!”, jajveszékelt Darcleu. „Térdelj rá!”, parancsolta Plopu. „Hol van az a kapcsoló?”, pattogott ismét Tavi is. „A kályha mellett! Állítsd le a filmet!” Tavi kézzel-lábbal átmászott a padokon, felkapcsolta a villanyt, majd odarohant a katedrához, félrelökte a géppel idéetlenkedő sofőrt és leállította a vetítést. „Tanasie”, intézkedett Plopu, „gyere ide, és fogd meg a lábait!” „De hát mi történik?”, méltatlankodott Tavi, „Mi az ördögöt műveltek ott?” „Pištával van a baj, Tavi elvtárs”, magyarázta Atanasiu Gică, és közben próbálta kihámozni magát a padból, „megijedt és rosszul lett, ez a betegsége, ha megijed...” „Uraim”, szólott már másodszor az igazgató, „egy kis vizet, ha lehetséges...” „Istenkém, az igazgatóné!” csapta össze kezeit Ilca, amikor észrevette az igazgatóné eszméletlen testét a tanácstalanul forgoló Benea úr karjaiban. „Hamarosan elmúlik”, hebegte az igazgató úr, „nem bírják az idegei... köszönöm szépen... köszönöm.” A sofőr hozott egy pohár vizet, odanyújtotta Ilcának, aki megnedvesítette a tenyerét és így érintette meg az igazgatóné homlokát. „Csak egy keveset”, motyogta Benea úr, „hogy térjen magához, hamar helyrejön, ismerem...” „Tűnés innen, szemtelen kölykei”, kergette szét Plopu a Pišta köré gyűlt cigánygyerekeket. „Kivisszük?”, kérdezte Tanasie. „Óvatosan”, irányította Plopu, „jól fogd meg!” Vigyázva felemelték, de a teste újból rángatózni kezdett és a hörgés is erősödött. „Vigyétek ki!”, horkant fel az igazgató úr, „Vigyétek azonnal ki! Követelem, hogy vigyétek ki!” Ilca riadtan fogta le a karját, amellyel az ajtó irányába mutatott. „Igazgató úr...”, csitította sikerrel, mert Benea úr egyből lenyugodott. „Mondtam, hogy magához tér”, suttogta a felesége fölé hajolva. Az üvöltöző Pištát átcipelték az osztálytermen, végig a visszhangzó folyosón, míg el nem halt a hang. „Mondtam, hogy magához tér”, ismételte az igazgató úr, mire a felesége kinyitotta a szemét és ijedten nézett szét. „Vége, elmúlt”, nyugtatta Ilca. „Jaj, elnézést kérek, nagyon fáradt voltam...” „Tessék egy kis vizet inni”, nyújtotta oda a poharat a sofőr. „Köszönöm, nagyon kedves”, rebegte, és kis kortyokkal ivott a vízből. „Vége a filmnek?”, csodálkozott. „Vége.” „És ki győzött?” „Esetleg még egy kis vizet?”, kedveskedett a sofőr. „Anton elvtárs”, szólította Tavi a terem másik feléből, „segítsen a vetítőgéppel!” „Azonnal.”

[...]

*

A kamion előtt gyűltek össze. Az eső ritkulni kezdett, a sűrű vízfüggönyből csak néhány magányos és nehéz vízcsepp maradt. Az igazgató úr kinyitotta az esernyőjét és felesége fölé tartotta.

– Mit csinálunk most? Maradunk még? – érdeklődött, de senki nem válaszolt. A kamion belsejéből puffanások hallatszottak.

– Mi van Pištával? – kérdezte ismét csak ő. – Hova vittétek?

– Most már helyrejött – világosította fel Tanasie. – Ott van a kapu mellett.

– Vajon mit csinálnak? – suttogta Darcleu.

– Kicsoda? – csodálkozott Benea úr.

Darcleu a kamion fele biccentett.

– Ugyan mit csinálhatnak? – próbált meggyőző lenni Tanasie. – Teszik helyre a vetítógépet. Tekintetével pedig Ploput kereste: – Hát nem?

Plopu köpött egyet a fogai között.

– Nem fázik, kisasszony? – vetette oda hosszabb hallgatás után.

A könyvtáros kisasszony meglepetten nézett rá.

– Nem, miért?

Darcleu vigyorogva fürkészte a körben állók tekintetét, és pont röhögött volna egyet, amikor a deszkaketrec ajtaja kinyílt és megjelent Tavi.

– Holnap reggel folytatjuk – hirdette ki nagy komolysággal. – Még egy film hátravan. Mindannyian itt lesztek tíz órakor, semmi kifogás... – hadarta, de tekintete közben elkalandozott. – Remélem, hogy megértettétek. A vetítés után pedig vitát rendezünk a filmek által ihletett témakörben.

– És akkor most, úgy értem, ma éjszaka, hazamehetünk? – tapogatózott az igazgató úr.

– Igen, elmehettek.

Benea úr erre kiegyenesedett, magasabbra emelte az esernyőt, hogy jobban látszódjon, és határozott, szavaló hangon kijelentette: több, mint valószínű, hogy a jelenlevők nevében is szól, ha felajánlja a tisztelt vendégnek, aki bizonyára elfáradt az utazástól és a nemes küldetés teljesítésétől, hogy az éjszakát ne a kamionban töltsse, hanem legyen szíves, a sofőr elvtárrsal egyetemben, és tisztelje meg szerény hajlékát, ahol várja őket egy – kis jóindulattal – vendégszobának nevezhető helyiség, melyet ő, mint igazgató, minden adandó alkalommal a Néptanács rendelkezésére bocsájt, hiszen neki az végtelenül nagy örömet szerez, ha megnyithatja házáat az illetékes szervek számára. Hozzá kell tegye, hogy a falu, sőt, az egész tartomány hagyományai arról tanúskodnak már az ősök ideje óta, hogy az utazót mindig is szeretettel fogadták, és ezen szokást nem változtatták meg a modern idők sem...

– Nem – vágta el szavát Tavi – itt maradunk.

– Jaj! – kerekedett nagyra az igazgatóné szeme – De hát miért ne jönnének, kérem, nagy kár lenne, már elő is készítettem ...

– ... egy jó kis pihenésre a szobát, Tavi elvtárs – vágott közbe Tanasie.

– Köszönöm, de nem.

– ... egy tál hájas süteményt – fejezte be megszeppenve a mondatot az igazgatóné.

– Tehát holnap tízkor – tett pontot a győzködés végére Tavi. – Jó éjszakát. Kultúrfelelős elvtársnő, maradjon csak egy pillanatra.

– Jó éjszakát – köszönt el Tanasie.

Az igazgató mozdult először, majd a felesége és Ilca. Aztán utánuk indultak a többiek is. Plopu átmászott a sáncon és vállára vette Pištát.

– De hát miért ne jönnének? – ismételte letörve az igazgatóné. – Mitől félnek? Nem fogjuk megenni őket.

– Biztosan attól félt, hogy te majd megeszed! – súgta oda mérgesen Benea úr.

Elhagyták a templomot, majd a harangtoronyot, amelyen a villanykörte némán harangozott a szélben. Árnyékaik előrenyúltak, mintha sietve hátra akarták volna hagyni őket.

– Odanézz, ez behívta magához a kisasszonyt! – csettintett Darcleu, aki utolsóként baktatott a csoport után. – Hehe! Még kezét is nyújtott neki, felsegíti, szépen, ahogy illik...

– Hallgass el, te idéetlen! – rivallt rá Atanasiu Gică.

– Felmászott – folytatta a cigány –, most pedig bemegy, kész, puff, becsukódott az ajtó.

Szünetet tartott, majd halkan dudorászni kezdte: „*Aki szép lányt akar venni...*”

– Nem érted, hogy hallgass?! – mérgelődött az őrmester. Darcleu elhallgatott, s pár lépés után meg is állt. Fürkészve nézett hátrafele, a kamion irányába, majd viszaszaladt, átugrotta a sáncot, és lelapult a kert mellett.

– Mi az ördögöt csinál ez? – hökkent meg Atanasiu Gică. Darcleu felemelkedett, visszaugrott az útra és utánuk sietett.

– Nem ette meg a róka? – kérdezte fél szájjal Plopu amikor utolérte őket Darcleu, de a cigány nem felelt. Csendben mentek tovább, míg két óriási gesztenyefa után elő nem tűnt az igazgatóék háza, és a kapu előtt megálltak. Ilca elengedte az igazgatóné karját és Benea úr gondjaira bízta.

– Nem jönnek be? – udvariaskodott az igazgatóné.

– Hagyd már, kérlek, elfáradtak a többiek is, mennek lefeküdni – jelentette ki félre nem érthető módon Benea úr.

– Köszönjük, de későre jár – erősítette meg Tanasie is. – Jó éjszakát kívánunk.

– Jó éjszakát. Tehát tízkor, ha jól értettem – búcsúzkodott Benea úr.

– Igen, tízkor, igazgató úr.

Benea igazgató úr benyúlt az egyik deszka mögé és kivett egy nagy, rozsdás kulcsot, amivel kinyitotta a kaput. A házaspár belépett az udvarra, az igazgató bezárta a kaput és sötét alakjaik eltűntek a lugas alatt.

– Gyerünk már, mit álltok itt? – indult volna Plopu.

– Lehet, hogy megint elveri – szólt Atanasiu Gică, feleletképpen.

– Ad most aztán neki hájasokat, a szegénynek – vigyorgott Darcleu.

– Most már hiába veri meg – csatlakozott Tanasie is –, még a végén teljesen ki-készíti.

– Tanasie, maradsz még? – kérdezte Ilca.

– Menj csak, majd jövők én is, van itt még egy kis dolgunk.

Ilca hazaindult. Az igazgató házának egyik ablaka kivilágosodott. Egy ideig csendben hallgatóztak. A gesztenyefa leveleiről láthatatlan vízcseppek potyogtak a sáncvízbe.

– Nem hiszem, hogy ma verés lesz – törte meg a csendet Atanasiu Gică, rágyújtott és körbenézett, hogy mire ülhetne le.

– Csodálkoznék, főnök úr – ellenkezett Darcleu. – Milyen nap van ma?

– Szombat.

– Nahát akkor, pontosan... – győzködte a cigány.

– No, akkor ti maradjatok, ha akartok, de én elmentem. Egészen elszibbadtam, olyan nehéz ez a szerencsétlen – vetette oda Plopu.

– Tedd már le, minek tartod? – marasztalta az őrmester.

– Szerintem mehetünk – vélte a tanácselnök is –, nem veri meg, biztos lefeküdtetek.

– S a villany? – kötekedett Darcleu.

Az elnök mormogott valamit maga elé és Plopuval együtt elindult. Atanasiu Gică és Darcleu tanácstalanul nézett egymásra, majd utánuk mentek.

Az utca, amelyet kis, hegyes tetejű és apró ablakú házak öveztek, egyenesen nyúlt el a Néptanács épületéig. Ott kettévált, a jobboldali irányban egy kisebb ház-csoportig futott, a baloldali irányban pedig tovább emelkedett a falu végéig, ahol a fakereszt őrködött egy kis dombocskán. A kereszt után az út a folyóig lejtett. A Néptanács előtt Tanasie és Plopu megvárták a másik kettőt.

– Vagyis mi – hallotta a tanácselnök Darcleu közeledő hangját –, mi nem élhetünk itt csak úgy, a saját fejünk után, kell valami szervezet vagy micsoda, hogy mindenkit a helyére tegyen, ugye, főnök úr, ezt akarják ezek?

– Ezt hát – bólogatott komolyan Atanasiu Gică.

– Vagyis azt, hogy kerüljön nekem is valami tennivaló – kapiskálta a cigány –, hogy ne csavarogjak össze-vissza, hanem álljak munkába, én valahogy így értem.

– És nem csak te, hanem mindannyian – magyarázta fontoskodva az őrmester.

– Hogyhogy mind – lepődött meg Darcleu –, hát az igazgató úr is?

– Mi van? Mit okoskodtok? – vágott közbe Plopu.

– Ezt-azt, nem fontos – terelte el a szót az őrmester, és Pištára mutatott. – Miért nem teszed le?

– Elaludt, hagyj.

– Mit csinálunk? Tovább megyünk? – tette fel a kérdést Tanasie.

– Ha már eddig eljöttünk... s elállt az eső is – válaszolta lustán Atanasiu Gică.

Komótosan elindultak a baloldali ágon, a folyó irányába. Az őrmester elsőnek ért fel a dombocskára, szokatlanul vidám léptekkel, és nyögve vetette magát a fakereszt köré helyezett padok egyikére. Aztán a többiek is felértek. Plopu óvatosan leguggolt és nekitámasztotta Pištát a keresztnek, mire az felébredt.

– P'opu – adta jelét, hogy magához tért.

– Maradj nyugton, ott száraz a fű – utasította Plopu.

– Azt a teremburáját! – kiáltott fel Atanasiu Gică, és lehajolt a pad mellé. – Tudtam, hogy itt hagytam! – amikor felemelkedett, kezében egy forgalomirányító botot tartott.

– Tegnap este, főnök úr, amikor elkapott az eső – jutott Darcleunak is az eszébe.

Az őrmester gondosan letörölte a botot és maga mellé helyezte.

– Megállt, már nem emelkedik – bökött Tanasie a folyó fele.

Mind odanéztek. A folyóban álló magányos oszlopot félhomály övezte, és körülötte látszott, amint a zavaros víz, medréből jócskán kilépve, lustán hömpölyög és kitartóan mossa a domb alját. A faluból jövő út kikerülte a fakereszt dombocskáját és a lejtő alján egyszer csak eltűnt a vízben, mint a leszakadt híd. A folyó halkán morajlott. Atanasiu Gică kényelmesen hátradőlt a padon és szétterpesztette a lábait.

– Csudadolog! – csettintett elégedetten.

– Ha nem esik többet, holnap visszahúzódik – fontolgatta szomorúan Tanasie.

– Kiöntött ennyire még valamikor? – érdeklődött az őrmester.

– Soha. Egyszer kijött egészen az oszlopig, de ennyire még soha. Nem láttok ti többet ilyet.

– Ha lenne egy csónakunk, főnök úr – sóhajtozott a cigány.

Atanasiu Gică is sóhajtott egyet, majd rágyújtott. Plopu, aki a keresztnek dőlt, megfordult és Darcleura nézett.

– Szedd már elő, mert megfullad – förmedt rá.

– Nem felejtette ott, a zsvány – csóválta a fejét az őrmester.

Darcleu keserűen mosolygott és kivette kabátja alól a tarisznyát, amelyből kotkodácsolás hallatszott.

– P’opu, P’opu – jött izgalomba Pišta.

– Add oda neki, hadd játsszon egy kicsit, nem bántja – nógatta a cigányt.

Darcleu odanyújtotta a tarisznyát, Pišta pedig az ölébe vette, és simogatni kezdte.

– Főnök úr – tért vissza Darcleu az előbbi szóváltásukhoz –, mi van, ha mi nem akarjuk?

Atanasiu Gică szusszantott egyet és nehézkesen odafordította a fejét.

– Mit nem akarunk, te?

– Vagyis hát, nem mi, főnök úr, mi akarjuk, már hogyan akarnánk – magyarázkodott Darcleu –, de mondjuk az igazgató úr? Mi van, ha ő nem akarja?

– Mit nem akar az igazgató úr, te? – értetlenkedett az őrmester.

– Hát, ha nem akar velünk lenni, mivelünk, ha nem akar munkába állni – fejtegette a cigány.

Atanasiu Gică leverte a hamut a földre, és töprengve nézett rá.

– Szó sem lehet róla. Vagy-vagy.

– Miket hordotok ti itt össze? – figyelt oda Tanasie is.

Az őrmester lopva körbepillantott és odahajolt az elnök füléhez.

– Hát te mit gondolsz, ezek miért jöttek? – kérdezte most már az elnök a cigánytól.

- Hát miért?
- Hogy lássák, hogy s mint állnak a dolgok, merről fúj a szél, ki elégedetlenkedik
- vélte Tanasie.
- Darcleu nagy szemeket meresztett.
- A hétszentségit!
- Lehet például, hogy neked nem tetszik – folytatta az elnök –, lehet, hogy azt mondod: „Mit erőltetnek engem ezek, ha nem akarom, hát nem akarom, nem tetszik, s nem kell belőle!”
- De én akarom! – védekezett hevesen a cigány – Hát hogyan akarnám?! Ha segítesz, én is segíték, s kész.
- Na várj, mert nem ilyen egyszerű – emelte fel mutatóujját az elnök. – Előbb te kell segíts. Odajönnék hozzád, s azt mondják, hogy: „Darcleu elvtárs, add kölcsön az ekédet!”
- Milyen ekémet?
- Mondjuk, hogy van egy ekéd. Odaadnád?
- Tessék parancsolni! – tárta szét adakozóan a karjait Darcleu.
- Jó. S azután odamennek az igazgató úrhoz és elkérik a kazánját. Mit szólsz, odaadja?
- Nem adja! – vágta rá határozottan Darcleu.
- De miért ne adná?
- Hát mert az az ő kazánja!
- Na, ez az, látod-e, már nem az övé a kazán! – tromfolt Tanasie.
- De az övé, ha mondom, én szereztem be neki – értetlenkedett a cigány.
- Nem az övé – szólt közbe Plopu is –, hanem a miénk.
- Persze – erősítette meg Tanasie –, a miénk, a mindenkié.
- Darcleu összeráncolta a homlokát, mintha valami nagy súlyt készülné felemelni.
- Adjatok egy cigarettát – kérte elgondolkozva.
- Az őrmester odanyújtott egyet.
- Vagyis én – próbálta magának megfogalmazni a cigány, miután kiengedte az első füstöt –, odamehetek hozzá, és azt mondhatom, hogy: „igazgató úr, van egy kevéssé szilvám, legyen szíves és egy-kettőre nyissa nekem ki a kazánt, mert sietek”, és ő szó nélkül megengedi, hogy ingyen kifőzzem?
- Hiába, ez nem érti! – nézett az elnök röhögve az őrmesterre.
- Hát persze, hogy ingyen, te bunkó, hát neked is lesz kulcsod hozzá! – világosította fel diadalmasan Atanasiu Gică.
- Nekem is lesz kulcsom az ő kazánjához? – kételkedett Darcleu.
- Plopu megfordult és kivette a tarisznyát a Pišta kezéből.
- Ide figyelj, Darcleu! – magyarázta. – Kié ez a tyúk?
- Hát a kié lenne? – dadogta félve a cigány.
- Mondjuk, hogy a tiéd.
- Hogyhogy, mondjuk?! Hát az enyém, és kész!

Plopu kioldotta a tarisznya száját, és kirázta belőle a tyúkot. A szédült állat botladozva lépett néhányat, majd kotkodácsolva elszaladt a falu irányába.

– Hé, mit csinálsz? – kiabált Darcleu.

– Kész, most már nem a tiéd, hanem a mindenkié – vonta le a következtetést Plopu, és visszatért régi helyére.

– Hogyhogy a mindenkié? – háborodott fel Darcleu.

– Á, hagyjuk a fenébe, nem érti ez meg – legyintett Tanasie. – Ezért fognak ezek mostantól gyakrabban idejönni, hogy értse meg mindenki.

– Vajon sok filmjük van még? – kíváncsiskodott az őrmester.

– Ha nincs, hát hoznak nekik még egy szekérrel – vélte az elnök. – Azért nem lehet könnyű ezeknek sem.

– Munka az a javából – értett egyet vele Atanasiu Gică is.

– Gondold csak el – folytatta az elnök –, amikor feláll egy ilyen – és Darcleura mutatott, aki a sötétben az eltűnt tyúk után fürkészett –, vagy egy másik, az igazgató, vagy én, tegyük fel, hogy én sem értem, Isten őrizz – erre oldalra dőlt és lekopogta a fakereszten, megrezgetve a bádog Krisztust –, és elkezdünk ott pofázni, hogy ez miért van így, s hogy az nem igazságos... hát mi lenne belőle? Nagyon sok felvilágosításra van itt szükség...

– Igen – bólogatott Atanasiu Gică –, ez már igaz, jöjjenek és világosítsák fel őket, a fenébe bele! Ma is például, nem voltak hajlandók kibújni a viskóikból, de holnap fogadni merek, hogy ott lesznek mind a templomban.

– Hányan voltak? – érdeklődött az elnök.

– Az a három vénasszony a falu végéről – mesélte az őrmester –, hogy nekik nem kell semmilyen film!

– Menj s mondd meg nekik, hogy holnap is maradjanak otthon, mert nem jön a pápa. Az sem tudna átjönni a folyón most.

– Megyek, megyek – sóhajtott az őrmester.

Darcleu szívott még egy utolsót a cigarettából, lehajolt és kioltotta a nedves fűben. Leült ismét és elkezdte ropogtatni az ujjait.

– Főnök úr – szólalt meg halkán.

Atanasiu Gică abbahagyta egy pillanatra a nehézkes szuszogást:

– Mi van?

– Főnök úr – és tovább ropogtatta az ujjait –, de ha nekem is van kulcsom, az igazgató úrnak is, és az elnök úrnak is, akkor a kié a kazán?

Az őrmester töprengett egy sort ezen.

– Hát a miénk, te, a mindenkié. Te nem érted, hogy mindannyian egyenlők leszünk?!

– Jó, jó, főnök úr, értem én – bizonygatta a cigány –, de mégis, kik lesznek az elsők az egyenlők közül?

Atanasiu Gică elfordult, kivett a zsebéből egy nagy, kockás zsebkendőt, és jó hangosan kifújta az orrát.

– Hagyjál már békén a marhaságaiddal! – horkant fel az őrmester, szemeibe könnyek szöktek a kegyetlen orrfújástól. – Mi vagyok én, Mafalda, hogy mindenre válaszoljak? Kérdezd még Tanasiét is!

Az elnök azonban nem adta jelét annak, hogy kedve lenne válaszolni. Tekintete a folyón pihent.

– Meglássák majd, ahelyett, hogy engemet tennének meg egyenlőnek – mondta elszontyolodva Darcleu –, megteszik bizony a kisasszonyt.

– Mi van a kisasszonnyal?! – ébredt fel Tanasie.

– Hát nem tartották ott a kamionnál? – panaszkolta a cigány. – Hát nem vele bajlódott egész film alatt Tavi elvtárs? Engem nézett, miközben vittük ki Pištát, vagy a kisasszonyt?

– Hát őt nézte? – biggyesztette el az ajkát az elnök.

– Hohó, de még hogy!

– Hát hogy?

Darcleu bemutatta.

– Tényleg, te? – csodálkozott az őrmester is.

– Tudják ezek, hogy kell azt csinálni! – bosszankodott Darcleu. – Hogy ülj csak ide egy kicsit, hogy magácska így meg úgy, hogy legyünk egyenlők, hogy biztos messze élnek a szülők, hogy nekünk sem könnyű, hogy magácska elhervad itt, hogy itt van nesze néhány kulcs... és ő, szegényke... hát mit csináljon?

Darcleu elhallgatott, felindultságot színelve. A sötétségből, a fakeszt irányából, Plopu vaskos befele röhögése hallatszott, aztán az is abbamaradt. Csak a pléh Megváltó füttyült a szélben.

– Na, gyertek, menjünk – állt lábra egyből az elnök.

Visszaértek a Néptanács elé, és ott szétváltak. Az elnök egyedül sietett el az egyik kis utcácskába. Kis idő múlva megállt és fürkészve visszanézett. A többiek már nem lehetett látni, így átugrotta a sáncot, kitapogatott egy kaput, kinyitotta, besettenkedett az udvarra és az egyik ablak alá telepedett. Megkocogtatta az üveget.

– Kisasszony!

Hátrahajtott fejjel várta, hogy mozduljon meg a függöny. Az ereszről csepegő víz eláztatta a bal vállát. Közben pedig egy üres fecskéfészket fedezett fel a tető alatt.

– Kisasszony!

A függöny azonban nem mozdult és a villany sem gyúlt fel. Visszament az útra, még egyszer megnézte a Néptanács házát, és aztán, fogai közt füttyörészve, hazaindult a kertek alatt. Amikor az udvarába ért, nem ment be a házba, hanem az istállókapuhoz lépett és kinyitotta. Orrát a nyers trágya és a száraz szalma szagának keveréke csapta meg. Az oldalára feküdt, csendben kérődző tehén jámboran nézett rá. Ő pedig leült a közelében, a fejőszékre, és lassú mozdulatokkal simogatni kezdte az állat nyakát, néha szelíden megpaskolva. Kisebb légyfelhő ébredt fel erre és körbezümmögte őket.

– Te is lefogytál – mormogta Tanasie.

Feje lekókadtt a mellére, és egy ideig úgy maradt, mint egy alvó vándor. Csak a keze mozgott tovább, fel s alá az állat hátán, egyenletes susogást keltve a sötétségben. Kintről, a nyitva hagyott kapun, beáradt a hűvös, párás éjszaka. Valahonnan, az utcák és kertek mélyéről egy magányos, gyenge kutyaugatás is beszivárgott. Egyszer csak megrándult az elnök keze és ujjait keményen belemélyítette a tehén húzába, mintha meg akart volna valamit ragadni. Az állat békésen fordította fejét gazdája felé. Tanasie lustán felállt a székről, kilépett az istállóból, bezárta a kaput és a ház fele indult. Vigyázva ment be, nem akart zajt csapni.

– Megjöttél? – ébredt fel a felesége.

Sötétben vetkőzött le, ruháit az ajtóra akasztotta. Mielőtt az ágyhoz ment volna, megállt az asztalnál, kitapogatta a vizeskancsót és kiitta.

– Húzd fel az órát – mormogta a felesége. – Jó éjszakát.

Az óra hevesebben kezdett ketyegni. Megmozdult egy fadarab a csempekályhában, fojtottan pattogott. A mennyezet gerendáin a tűz fénye vidám táncot járt egy ideig, majd visszatért a remegő fénycsíki.

– Maradj nyugton, mi bújt beléd! – csattant fel a feleség hangja – Nem tudsz aludni? Hagyjál békén, hallod-e!... Nézzünk oda, mire fáj neki a foga... vénember léte... jaj, istenem, istenem...

*

[...]

*

A reggel későn érkezett, a komorszürke, alacsony égboltot kihívóan fogadta a templomtorony. A falu utcáján egy lélek sem járt. Jobbra és balra a házak aprón és hallgatagon húzódtak meg. Az üres udvarokon és kertekben sűrű ködfoltok pihentek még. Az egyik istálló nyitott ajtaján egy tehén dugta ki a fejét, békésen fürkészte a kihalt utcát. A sáncokban felgyűlt vizet néha megborzolta a szél. Bádog szélkakas nyikorgott egy zsindeyes tetejű kapun. És ekkor a falura telepedett csendet hirtelen szétverték a karaván hangszórói. A nyers indulóra felriadtak a templom előtti padon várakozók, és talpra ugrottak. Atanasiu Gică a tányérsapkáját és az övét kezdte igazítani, majd leporolta a nadrágját. Beneané lábujjhegyre ágaskodott és lepöccintett egy pihét az igazgató úr kabátjáról, aki vasárnapi öltözékében volt. Elővigyázatosságból nem ült le, hanem a templomkert egyik oszlopának támaszkodott a könyökével, de csak miután zsebkendőjével letörölte. Tanasie elsőként ment át a hidacsán az utcára, és szembe állt a kamionnal, ám nem mert közelebb lépni. Háta mögé sorakoztak a többiek: az őrmester, Corina kisasszony, Darcleu, Ilca, Plopu. A kamion ajtaja azonban nem nyílt ki. Csak a vidám induló süvített a fejük fölött.

– Igazgató úr – nézett hátra Tanasie –, engedje meg, hogy én magyarázzam el a problémát.

– Hát jól van, kérem, nem tiltakozom, boldoguljon, ahogy csak tud – hagyta rá sértődötten az igazgató.

- Tatuskám – húzta meg a kabátujját a felesége.
 - Tessék csak ráhagyni, igazgató úr, ért az ilyesmikhez – súgta oda neki Atanasiu Gică –, járt már a körzetnél, hivatalos módon tudja előadni a dolgot.
 - Tatuskám – szölongatta ismét az igazgatóné.
 - Mi van?
 - Elfelejtettem a salátát!
 - Micsoda?
 - Elfelejtettem elkészíteni a salátát!
- Benea úr komoly lassúsággal fordult a feleségéhez, és tekintetével megkereste annak riadt kis szemeit.
- Hiszen olyan sok dolgom... – próbálkozott az igazgatóné.
 - Mit mondtam tegnap este, mikor készítsd el? – kérdezte nyugodtan az igazgató.
 - Reggel... – rebegette a feleség.
 - Vagyis ma reggel – hangsúlyozta a középső szót az igazgató, s egyben jelezte is, hogy befejezettnek tekinti a szóváltást.
 - Gică – szólította az elnök –, szaladj hamar az iskoláig, s nézd meg, visszajött-e az áram ...
- Az őrmester bólintott és elindult az iskola irányába. Darcleu odanyomakodott Corina kisasszony mellé, hogy a Benea házaspár mögé jusson.
- Igazgató úr – kezdte udvariasan, nyakát pedig Benea úr magas válla fele nyújtotta –, lenne nekem is egy kérdésem, ha szabad. Működik még a kazánja?
 - Működik persze, hát miért ne működne? Miért kérded? Szeretnél valamit főzni benne?
 - Nem, nem – szabadkozott Darcleu –, csak épp arra gondoltam, milyen szerencséje volt, mert ritka jó az a kazán...
- Atanasiu Gică közben kiszaladt az iskolából és kezével nemet intett. Mire a csoporthoz ért, a kamion ajtaja kinyílt és megjelent Tavi.
- Jó reggelt, elvtársak! – köszöntötte őket hangosan.
 - Jó reggelt, Tavi elvtárs! – jött az összemosódott válasz.
 - Mind itt vagytok? Hiányzik valaki?
 - Nem hiányzik senki, Tavi elvtárs! – jelentette az elnök.
 - Remek! Akkor kezdetjük is! Álljatok hamar sorba, mint tegnap, egymás után!
 - Tavi elvtárs – lépett óvatosan elő az elnök –, van egy probléma...
 - Milyen probléma?
 - Nincsen áram – bökte ki az elnök.
- Tavi lemászott a kamionból és közelebb lépett a csoporthoz.
- Nem értem. Hogyhogy nincsen áram?
 - Elromlott a hálózat – magyarázkodott Tanasie. – Az árvíz miatt. Tegnap éjjel, három körül. A telefon sem működik.
 - S mi közöm nekem ehhez?

– Hát a film... – hebegett tanácstalanul Tanasie. – Ha nincsen áram, hogy lehet vetíteni?

Tavi egy pillanatig gondolkodott, majd a kamion irányába kiáltott:

– Anton elvtárs, elhoztad az akkumulátorokat?

– Nem hoztam őket – hallatszott a kamionból. – Nekünk azt mondták, hogy Mogoson van áram, nem emlékszik?

Tavi erre elkezdett felszállni sétálgatni.

– Talán, ha várunk egy kicsit – szólott hozzá félve az elnök –, lehet, hogy megjavítják a vezetékét...

– Mi a francot várjunk még? – fakadt ki mérgesen Tavi. – Nem várunk egy percet sem! Azonnal elmegyünk innen! Elfogyott a türelmem!

– Hova mennek? – merészelt rákérdezni az elnök.

– Hát vissza, a központba! Jöjjenek csak ők ide, és nézzék meg, hogy mit lehet itt kezdeni magukkal, ilyen körülmények között...

– De hát, nem tudnak elmenni – mondta szorongva Tanasie.

Tavi abbahagyta a sétát, és mereven nézett az elnökre.

– Miért ne tudnánk elmenni?

– Nem lehet átkelni a folyón, elvitte a víz a hidat.

– S az az egyedüli út, ami a városba visz?

– Az – nyelt egyet az elnök.

– És az ellenkező irányban, hova visz ez az út?

– Az erdőbe, és ott véget ér.

– És nem tudunk kerülővel visszajutni? Fentebb vagy lentebb nincsen más híd vagy gázló a folyón?

Az elnök tanácstalanul vont a vállát.

– Gázlót ilyen időben, a kiáradt folyón, nem hiszem, hogy találnak. Az egész völgyet elöntötte a víz.

– Hát ez egyszerűen csodálatos! – mérgelődött Tavi. – És meddig tart, amíg hoznak egy új hidat?

– Azt nem lehet tudni. Soha nem volt ilyen nagy a víz. Úgy két-három napba beletelik... lehet akár egy hét is...

– De hát muszáj tenni valamit! Nem bámulhatjuk egymást egész nap! Cselekednünk kell!

– Rendezzük meg a vitát, Tavi elvtárs... – ajánlotta az elnök.

De Tavi nem hallotta. Mérgesen járkált körbe a kamion előtt és öklével a csípőjét ütögette időnként.

– Rendezzük meg a vitát, Tavi elvtárs – próbálkozott hangosabban Tanasie.

– Mit? A vitát? Igen, persze, rendezzük, rendezzük – tért magához Tavi.

– Amondó vagyok, hogy ne az iskolában tartsuk meg – folytatta az elnök. – Ott túl hideg van, nem hozták meg időben a szentet. Menjünk inkább az igazgató úr elvtárshoz, van ott egy pompás vendégszoba, ami tökéletesen megfelelne.

- Hova? Jó, jó, menjünk oda akkor. Az emberek fel vannak készülve?
– Természetesen, Tavi elvtárs.
– Várjatok egy percet, hogy hozzam a szükséges irodalmat is – és a kamion irányába indult.
– Jöjjön a sofőr elvtárs is! – kiáltott utána Tanasie.
Tavi felmászott a kis létrán és eltűnt a kamion belsejében.
– Mire vártok? – fordult ingerülten a többiekhez Tanasie. – Az asszonyok menjenek azonnal, és készítsék elő az egészséget! Mire mi odaérünk, legyen készen minden!
Ilca, az igazgatóné és Corina kisasszony sarkon fordult és elsietett.
– Elnök úr – környékezte meg Darcleu –, jöhetek én is?
– Most az elején nem hinném, hogy illő lenne – akadékoskodott az igazgató. – A látszatot mégis meg kell őrizni...
– Ne törődj, megleszünk mi ketten a csúriben is – veregette meg Plopu Darcleu vállát. – Meg aztán mit is keresnél te ott?
– Nehogy valamit kérdezzen tőlünk, nekem gőzöm sincs az egészségről – suttogetta Atanasiu Gică.
Tanasie erre csak legyintett egyet: csak nyugalom!
– Ha kérdez, majd felelek én – fogadkozott Benea úr. – Naprakész vagyok uraim, behatóan ismerem főleg a... – de itt elhallgatott, mert a kamionból leugrott Tavi, majd utána a sofőr. Közben Tavi bőrkabátot vett magára és hóna alatt egy vékony, elrongyolódott könyvecskét tartott.
– Tessék csak! – engedte Tanasie egy lépéssel előbbre a fiatalembert.
– És a kultúrfelelős nem jön? – érdeklődött Tavi.
– Jön, jön, persze, hogy jön! Csak előbbre ment az asszonyokkal – igyekezett biztatni őt Tanasie. Hátralé a sofőrt közre fogta az őrmester és az igazgató, és úgy indultak el. Darcleu meg Plopu pedig távolról kísérték őket.
– Felszólalásra hányan iratkoztak fel? – tudakolta Tavi.
– Még nem állítottuk össze a listát – bújt ki a válasz elől az elnök.
– Noha a mi falunk kisebb méretű – magyarázta fennkölt hangon az igazgató a sofőrnek –, ennek ellenére régi, nagyon régi település. Fekvése, az elszigeteltség dacára, nagyon kedvező mezőgazdasági szempontból. A szilva, az alma és a szőlő szinte magától nő itt. A folyó, amint az látható, itt van egy kőhajításnyira. Van különben egy igazán szép helyi legenda, amely – vitathatatlan esztétikai értéke mellett – meglepő tényekkel szolgál a település alapításáról. Állítólag Pintea híres csapatából életben maradt egy hajdú, aki nem adta meg magát a hatóságoknak, és folytatta a kizsákmányolás elleni a harcot. Díjat tűztek a fejére, keresték mindenhol, a régi rendszer valóságos rögeszméjévé vált az elfogatása. De nem találták sehol! Mit gondol, hol húzta meg magát? Hát itt – monda diadalmasan Benea úr, és kezével körbemutatott –, ezen a különleges helyen. A megvénült hajdú aztán családot alapított, unokái születtek, igazi odisszeát élt meg! Csak későn, a halálos ágyán, szerettei körében fedte fel valódi kilétét, nagy meglepetést okozva.

– Itt balra, kérem – jelezte Tanasie Tavinak, amikor odaértek.

Mind lehajoltak, amikor beléptek a lugas alá. Amikor eltűntek bent, Plopu és Darleu is áthaladt az udvaron, és bementek a csűrbe.

*

– Mindenekelőtt indítványozom – állt fel méltóságteljesen az igazgató úr –, hogy emeljük poharainkat a vendégek tiszteletére. Településünk egyik íratlan hagyománya azt mondja, hogy: „Előbb azt kérdezd meg az utazótól, hogy szomjas-e vagy éhes-e, és csak azután, hogy miért jött?” Szívesen látunk, tehát, elvtársak! – mondta öblös hangon, és gyakorlott mozdulattal hajtotta fel a poharat.

Tavi is felemelte a poharát és megnevesítette az ajkát a pálinkával. Amikor visszatette a poharat az asztalra, észrevette, hogy a füzetecskéje mellett megjelent egy zakuszkás üveg és pár tányér.

– Tessék csak fogyasztani – hallotta a háta mögül az igazgatóné meleg hangját.

– Mert a kaszás paraszt is, amikor reggel kivonul dolgozni – szavalta Benea úr –, előbb letelepedik az evéshez, felszeleteli azt a csudálatos szalonnát, és bőséges táplálékban részesíti a testét, hogy aztán bírni tudja a nehéz munkát. Na de ki látott még ilyet? – csapta össze a tenyerét, amikor meglátta Tavi teli poharát.

– Köszönöm, nem szoktam... – próbált magyarázkodni Tavi.

– De hát ez tiszta, mint a kristály! – bizonygatta sértődötten az igazgató – Ez való-sá-gos gyógy-szer! Teljesen természetes! Non artificio, sed potestate vincit! Szilvából van – tette hozzá végső érvként, és újratöltötte a poharát.

– Tessék csak nyugodtan, jót tesz – bízatta Corina kisasszony is.

– Az elvtársnő is ivott? – csodálkozott Tavi.

– Persze, miért ne? – válaszolta vidáman, és koccintásra nyújtotta poharát.

Tavi ismét megfogta a poharat és kiitta a felét. A válla fölött közben ott lebegett egy pálinkásüveg, és nyomban telitöltötte a pohárkát. Hanem Tavi félrelökte a zakuszkát és kinyitotta a füzetét.

– Kis gyöngyszemekkel – hallotta hátulról az őrmester hangját, aki valamit mutogatott a sofőrnek.

– Tudom – bólogatott a sofőr. – Apró és sűrű.

– Igen – folytatta az őrmester –, és akkor nincsenek problémák. Akármennyit elbírsz, nem számít, nem lesz semmi bajod, reggel friss vagy, mint a harmat. Egészségére!

– Élünk! – koccintott a sofőr.

– Elvtársak! – kezdte Tavi.

Az igazgató úr egy villával megkocogtatta a poharát, hogy csendet teremtsen. Az igazgatóné, kezében egy nagy tállal, mozdulatlanul merevedett a konyhából jövet.

– Köszönetet szeretnék mondani a jelenlevő elvtársaknak ezért a kis meghitt, elvtársi uzsonnáért, amely vitánkat megelőzi. Sajnos, objektív okokból kifolyólag, nem tudtuk megnézni a második filmet, ezért mostani eszmecsereünkben csak az el-

ső film vonatkozásaira fogunk összpontosítani. Ez ugyanis kiváló példáját mutatja annak, hogy milyen emberfeletti áldozatokat hoztak hazánk hősei... – Tavi itt megállt egy pillanatra, és lapozott a füzetben.

– A hősökért! – ugrott fel az igazgató, kezében pohárral. Baneané ismét megindult a tállal és Tavi háta mögé érkezett vele.

– Miért nem tetszik fogyasztani? – kérdezte Tavitól aggódalmasan.

– Tessék csak rám hagyni, igazgatóné kérem, megkínálom én – ajánlkozott Corina kisasszony, és felvett egy szelet kenyeret, megkente zakuszkával, majd oda nyújtotta neki.

– Köszönöm – fogadta el a fiatalember.

– Itt nálunk az egészet meg kell enni, az utolsó morzsaig – noszogatta a kisasszony, és kent még egy zakuszkás kenyeret.

– Az egészségére, Tavi elvtárs! – köszöntötte a Néptanács elnöke.

– Éljük sokáig! – fogadta Tavi, és ismét ivott egy keveset az italból. – Elnök elvtárs, nem jelentkezett senki felszólalásra?

– Felszólalásra? Már hogyné! Ezennel jelentkezem! – lelkesedett az igazgató. – Nagy figyelemmel kísértem a filmet, és kezemet a szívemre téve kijelenthetem, hogy az egész tényleg úgy volt. Kóstolja meg ezt itt, házi túróval készült, biztosíthatom. Az egész pontosan úgy volt, esőben, hidegben, golyók és szuronyok között harcoltunk – a költő szavaival élve, araszoként elragadva az ellenségtől a területet. „Előre!”, harsogta az alhadnagy, „Nagy Romániáért, az anyjuk úristenit, mert ellopták hazánk szent földjét!” – az igazgató ezen a ponton hirtelen felemelte a karját, és akár egy kivont kardot, úgy tartotta Tavi feje fölött – A győzelem indulójára egy emberként ugrottunk ki a lövészárokból. „Előreee!”, kiáltotta az alhadnagy, és lerohant a völgybe. Mi pedig – utána! Én géppuskás voltam: ta-ta-ta-ta-ta-ta! – és élénken utánozni kezdte a lövések rezgését – De hát megint nem ivott semmit, elvtárs! – fakadt ki, amikor Tavi poharát meglátta.

– Dehogynem, pont most... – szabadkozott Tavi.

– Az elesettekért – szólt közbe komoran az igazgató, és mellére hajtotta a fejét. Mindannyian felálltak. Banea úr színpadias mozdulattal feltartotta poharát, enyhén megbillentette, hogy pár csepp a szőnyegre essen, majd megilletődve lassan kiitta a pálinkát. A többiek követték, aztán visszaültek a helyeikre.

– Halomra lőttek minket – törte meg a csendet az igazgató, láthatóan elmerengve. – Volt nekem egy bajtársam, egy vráncai, Ghiță, jó fiú volt, a 4-es Roșiori Ezredből. Egyik alkalommal csak egyszerűen beszélgetünk úgy, ahogy most az elvtárssal is beszélgetek. Hogy esetleg kiszemeltek vagy csak sima véletlen volt – mai napig nem tudom. De ahogy ott üldögéltünk és cigarettáztunk, egyszer csak halljuk a süvítést, és bum! Egy lövedék! Egyből elájultam. Később, amikor magamhoz tértem, tapogatom magam, egyben voltam. Ezután Ghițăt keresem, de hát Ghiță szegény... – és az igazgató fájdalmasan legyintett.

– Mi lett vele? – tudakolta Atanasiu Gică, aki beleélte magát a történetbe.

– Pont telibe találta a lövedék! – magyarázta Benea úr. – A feje itt, a lába ott, kezei szétrepülve, a teste pedig sehol!

– Tessék fogyasztani, kérem – tette le végre az igazgatóné a tálat Tavi elé.

*

A csűrben csend volt. A fakapu résein ferdén esett be a kinti fény. Plopu egy halom zsákra heveredett le, szájában pedig egy szalmaszálat tartott. Darcleu a csűr sarkában felmászott egy tölgyfaajtóra, és egy ablakocskán keresztül kémlelte a raktárt.

– Ez biza tele van – jegyezte meg elismerőleg.

– Másszál le onnan, mert rajtakapnak – figyelmeztette lustán Plopu.

– Mit fáj az nekem, ha rajtakapnak? Ha egyszer a miénk az egész, nincs nekem is jogom hozzá?

Darcleu mégis lemászott, de aztán ott maradt az ajtó előtt, hogy megvizsgálja a nagy, erős lakatot, ami egy falba erősített vaskarikára volt zárva. Párszor megráncgatta, mintha csak a tartósságát vizsgálná.

– Honnan van ennek ennyi pénze? – kíváncsiskodott Darcleu. – Amikor idejött a faluba, még egy senki volt.

– A feleségétől, a hozomány.

– Ennyi pénzt kapott volna vele? De hát csak egy tanító volt.

– Ki a fene vette volna el másképp azt a fehérnépet?

– Úgy érted, hogy meg volt egy kicsit... S ez tudta?

– Tudta. Két hétig ott lakott velük, hogy lássa, miként állnak a dolgok. Nem olyan borzasztó az a betegség, csak néha elfelejti, kivel beszélget éppen, és összezavarodik.

– Hja – bólogatott Darcleu is –, ha meglátja, nem is gondolná az ember.

– Aztán meg ritkán jön rá. Amikor idehozta, úgy négy hónapig nem is történt semmi, csak amikor idejött az esperes, hogy felszentelje a templomot.

– Emlékszem – idézte fel Darcleu –, amikor cseresznyét adott neki, s azt mondta rá, hogy hájas sütemény.

– Azóta rendszeresen veri – csóválta a fejét Plopu. – Eléggé bedurvult az öreg.

– Hogy vinné el az ördög! – mérgelődött Darcleu. – Annak sincs ép esze, komolyan.

Az udvarból léptek hallatszottak, mire ezek ketten elhallgattak. A csűrkapu kinyílt és besietett Ilca.

– No, hoztam nektek is, fogyasszatok bátran! – kínálhatta őket, miután letett a csutakra egy csirkehússal teli tányért és egy feles üveget.

– S hogy megy odabent? – ugrott fel Darcleu.

– Jól, jól, nincsen semmi baj, esznek és isznak rendesen.

– És ivott a vendég is?

- Az elején nemigen akart, s a filmről kezdett papolni, de aztán később nem tudta visszautasítani. Szerintem már jócskán el is szédült.
- Eh, tudtam én – legyintett csalódottan Darcleu.
- Na, fogjatok hozzá, még hozok később is – mondta végezetül Ilca és elment.
- Csodálkoztam is volna, ha végig kibírja józanul – jegyezte meg Darlceu, miközben az üveget bontogatta. – Még fiatal és mohó.
- Mi sem könnyebb, mint hozzászokni a jó élethez – vélte Plopu.
- Egészségünkre! – emelte fel poharát Darcleu.
- Egészségedre.
- S milyen felvágósan kezdte, kérem! Hogy a film így s a film úgy! Hát te mit csinálsz, nem iszol?
- Nem, most nem kell.
- Keményen kézbevert minket. A főnök úr egyenesen remegett tőle – folytatta Darcleu és felemelt egy csirkeszárnyat. – Nem mintha marhaságokat mondott volna, de erősen nagy volt a pofája... Ezeket vajon erre tanítják?
- Én azt honnét tudjam? – vonta fel egykedvűen a vállát Plopu.
- Ide figyelj, te Plopu, te eszes ember vagy, magyarázd meg nekem is, mit akarnak ezek itt?
- Hát nem hallottad a rádióban?
- Azt akarnák? – gondolkozott el Darcleu. – Más semmit? Jó, mondjuk, hogy úgy van, de nálunk ugyan ki az imperialista?
- Plopu ismét felvonta a vállát.
- Vajon... az igazgató úr? Mit szólna? – suttozta tele szájjal a cigány.
- Plopu ránézett és elvigyorodott.
- Még a végén ő lesz az, hát ki más? – fontolgatta halkán Darcleu. – Veri a feleségét, felhajt a garatra, sokat olvas, japán gyöngytyúkokat tart... és van kazánja! – sorolta diadalmasan mire az ötödik ujjához ért.
- Mész te az ördögbe! – röhögött Plopu.
- Ha nem ő, akkor ki az?
- Lehet, hogy nálunk nincsenek is.
- Már hogyan lennének? Ezek akkor mit keresnek itt? Nem hallottad, mit mondott a rádió? „Minden városban, minden faluban, minden szervezetben ott bujkálnak még az imperializmus maradványai...” Nálunk ki bujkál?
- Pišta – vágta rá Plopu.
- Fenét Pišta! – gesztikulált mérgesen egy csonttal. – Te nem is eszel? – kérdezte rövid szünet után.
- Nem, ettem már.
- Darcleu egy kenyérdarabbal tisztára törülte a tányért, felemelkedett, és a zsebéből előkötött egy cigarettát. Odalépett a csűrkapuhoz és a ház irányába fürkészett.
- Nem jössz leskelődni? – kacsintott a cigány.

Plopu jelezte, hogy nem érdekli a dolog, és még kényelmesebben elterpeszkedett a zsákokon. Darcleu téblábolt még egy ideig, majd eloltotta a cigit, leült a kűszöbre és halkán füttyörészni kezdett.

*

„Hőőősök voltak, s hősök mindöröökre”⁵, ordította Benea úr, és egy tyúkcomb-bal felindultan vezényelt valami képzeletbeli kórust. Ő közben jobban odahajolt Tavi elvtársához, mert először nem értette jól, mit mond. „Nagyon jópofa!”, ismételte meg Tavi, és az igazgatóra mutatott, aki felállt a székére, és vadul hadonászott a karjaival. „Igen, igen”, helyeselt sietve. „Egészségünkre!”, emelte fel Tavi a poharát, és megvárta, míg ő is a szájához emelte a pálinkát. Nem szabadna többet innia. Már három kupicával felhajtott. Érezte, hogy már ég az arca. De az főleg azért, mert Tavi állandóan bámulta. Minduntalan odafordult, mintha a sofőrnek mondana valamit, de valójában őt akarta profilból megbámulni. És ráadásul a Néptanács elnöke is rajta felejtette a tekintetét. Annak is most jutott eszébe! „És a fiatalok... a fiatalok hogy szórakoznak a faluban?”, érdeklődött mosolyogva Tavi. „Általában jól”, felelte, „csak hogy nincsen igazán sok fiatal... s azok is mind a városban dolgoznak... csak szombatonként...” „Igen, értem...” „bólogatott fontoskodva Tavi. „Tavi elvtárs!”, rikantotta vidáman az igazgató, és az orruk alá nyomta az üveget, „ez a szeplőtelen elvtársnő itt, a becsületes parasztság eme kislánya, kihangsúlyozom, kislánya, egy igazán csodálatos káder, kérem! Nem kell elpirulni, Corina kisasszony! Hát miért ne mondjuk ki nyíltan? Az ország sarjainak tanításáért végzett munkánkban óriási segítséget nyújt! Óriásit!”, szónokolta az igazgató, láthatóan élvezve az utolsó szó színpadiasságát. A vén számár, gondolta magában. Míg az igazgató beszélt, Tavi elégedetten bólogatott minden szóra. „Szeretné, hogy a tenyeréből jósoljak?”, fordult hirtelen a fiatalemberhez. „Tessék?” „Értek a tenyérolvasáshoz. Adja ide a bal tenyerét.” „Á, ez afféle babona... obskurantizmus...” „vonakodott Tavi. „Akkor csak játékból. Mit szól hozzá?” „Ért hozzá! Mindent megjósol!”, hangoskodott az igazgató, „A múltat, a jelent és a fényes jövőt!” Tavi odanyújtotta a tenyerét, ő pedig följe hajolt. Majdnem elnevette magát, olyan piszkos volt. Érezte, hogy a kisujja remeg. „Látja”, kezdte halkán, „ez a vonal itt, ez az életvonala...” „Melyik?”, hajolt oda Tavi is. Hajából enyhe benzinszag áradt. „Ez a középső, amelyik itt ér véget... ez jót jelent, sokáig fog élni.” A fiatalember zavartan nevetett. „Nézd csak!”, lepődött meg diszkrétén, „A szerelemben is szerencséje van... Szeret valakit?” „Vegyétek és igyatoook”, bömbölte Benea úr orrhangján, „mert ez az én borom, ami értetek kiontatik...” Tanasie gyorsan felugrott, megragadta a vállát és visszakényszerítette a székre. Az igazgató úr összezavarodva nézett körbe, nem értette, mit vétett. „Ez aztán a kérdés!”, hüledezett Tavi, majd komolykodva folytatta „Természetesen, mint minden emberi lénynek, nekem is vannak érzéseim... nem tudok eltekinteni bizonyos ter-

⁵ Megzenésített hazafias román vers kezdősora, címe *Pui de lei*, írta Ioan Nenițescu (1854–1901), megzenésítette Ionel G. Brătianu.

mészetes, materiális szükségletektől...”, folytatta kissé tanácstalanabban, „amint a tudomány is bebizonyította, hogy általánosan véve mindenkinek – kivéve talán azon egyéneket, akiknek rendellenes szervezetük van – engedelmeskednie kell ezen törvényeknek... ezen törvényeknek, melyek gyerekkortól kezdve elősegítik az egészséges fejlődést... és az emberi személyiség harmonikus kialakulását...” „Eltársak!”, ugrott fel ismét Benea úr, „kiszárad a torkunk még a végén, elvtársak! Mindenki emelje poharát! Az illetékes szervek egészségére!” Tavi visszahúzta a tenyerét, és koccintással fogadta a köszöntést. Atanasiu Gică is felkecmergett, és óvatosan hozzáfingált poharát a Taviéhoz. Félre nyalta frizurájában csillogott a tányérsapka által nyomott nimbusz. Rögtön aztán visszaült a sofőr mellé, aki belemelegedve mesélt valamit. „Nem szólt egy árva szót sem!” „Hogy lehetséges?”, ámuldozott az őrmester. „Egyet sem!”, hangsúlyozta a sofőr, „Megkötöttem a lovakat, forgolódtam a fogat körül egy kicsit, de egyszer sem kellett sokat várjak. Odajött hozzám, megfogta a kezemet, behágtunk a lucernásba, és... egy árva szó nélkül!” „Hihetetlen!” „Persze én jól be voltam ijedve! Ha tudta volna a gróf, hogy én, a kocsis, el-elszórakozom a lányával, hát kérlek, őrmester elvtárs, szemrebbenés nélkül karóba huzat!” De ő nem akarta ezt tovább hallgatni. Hogy elfoglalja magát, egy palacsintát keresett magának. A nagy, ovális asztal tele volt kenyérfecskékkel, hamutartókkal, és csillogó befőttes tálakkal. És nézd, még hájas sütemény is akadt, Ilca hozta őket. Választott végül egy túrós palacsintát és hátradőlt a székében. Az igazgató feje fölött észrevett egy nagyméretű, bekeretezett fényképet: a Benea házaspár menyegzői képét. A hullámos fátyol alatt az igazgatóné kis, fekete arca mintha kényszerű mosolyba fagyott volna. Az igazgató úr tekintete feszült, szúrós, mintha azon igyekezett volna, hogy a fényképész háta mögött felfedezzen valamit. A szobában levő sötétség dacára a fénykép fölött két, egymásra merőleges, fehérebb vonalat lehetett felfedezni a falon: bizonyára egy kereszt volt oda felakasztva hajdanán. „És jól érzi magát itt a faluban?”, fordult feléje megint Tavi. „Igen, rendesek az emberek”, vágta rá egyből, pedig... de hogy lehet azt elmagyarázni? Most akkor mesélje el, amint néha eszébe jut, hogy innen el kellene menni, és hogy látni kellene valamit a világból, meg hogy növekedik benne egy homályos vágy, amivel nem tud mit kezdeni, egyfajta jámbor lázadás, főleg olyankor, amikor az iskolai kis szobácskájában ül, az ablak és a csempék között, s miközben a könyvek céduláit rendezgeti, egy nagy térképet bámul, és a furábbnál furább neveket betűzgeti, majd megpróbál egy ottani utcát, tercskét vagy parkot elképzelni: Chalon-sur-Saône, Mädrudalur, Habarovo... „Néha bejárok a városba”, tette még hozzá. „Itt akar maradni?” „Nem tudom... egyelőre még nem gondolkoztam el ezen komolyan...” „Mindenhol szükségünk van tehetséges emberekre!”, emelte fel a hangját Tavi, „El kell űzzük az analfabetizmus sötétségét!” „El vele! Fiat lux!”, ordította Benea úr. „Itt a faluban elkezdődött az alfabetizálás?”, érdeklődött Tavi. „Elkezdődött, hogyne kezdődött volna el!”, lelkesedett az igazgató, és ő már előre tudta, hogy Benea úr megint el fogja mesélni a faluvidéki vénasszony alfabetizálásának az esetét. Lélekben arra készült, hogy ismét kibírja az

anekdotát, amikor egy térd tapadt a combjához. Ő lenne? Csodálkozva nézett Tavi-ra, de ez figyelmesen követte az igazgató szavait. Nem mozdította el a lábát, erre ugyan nem számított, de legalább kezdett érdekes lenni a dolog. Vajon mennyit tépelődött szegény, míg meg merete tenni... „Nekem aztán tanuld meg!”, idézte fel harsogva az igazgató a vénasszonnyal folytatott szóváltást, „mert ha nem, megbüntettek! Megértetted?” Ezután Benea úr alázatos arckifejezést öltött fel, szeméit ártatlanul forgatta, tördelte a kezeit, remegtette a fejét, és éles, jajveszékelő hangot hallatott. „Ne tegyél úgy, mint aki nem hallja!”, tért vissza előbbi hangjához, „Gyere ide!” Az igazgató totyogott egy kicsit, hogy utánozza a vénasszonyt. „Nézd meg ezt a képet! Mit ír alatta? T, e, h, é, n! Te-hén! Olvasd!” Erre ismét felvette az alázatos arckifejezést, nagy szemeket meresztett a képzeletbeli ábécéskönyvre, és vékony, remegő hangon mondta: „Tehén!” Tavi előzékenyen nevetett, de nem mozdította a térdét. Hagyjuk még egy kicsit, talán észre sem vette, hogy kinek a combjához ért hozzá. De igenis észrevette, mert azóta nem fordult feléje, biztos attól való félelmében, hogy... Fordulj ide, elvtársacskám, nem eszlek meg, te kis buta... „Azután meg nem lehetett megszabadulni tőle!”, folytatta Benea úr, „Rákapott a világkultúrára, és annak rendje s módja szerint tanulni akart! A tudásszomj szikrája – amely évezredekig a szalmafedelű kunyhók rejtekében vesztegelt – egyszerre csak lángra lobbant, igen, ez a jó kifejezés, lángra lobbant a tiszteletreméltó parasztanyóka agyában. De nem tudott képek nélkül olvasni.” „Maga nagyon szégyenlős”, súgta oda Tavinak, miközben áthajolt előtte, és kivett egy cseresznyeszemet a kompótból. Erre Tavi visszahúzta a térdét. „Hogy én? Miből gondolja ezt?” „Csak úgy.” „Hozzátok ide a gyertyákat!”, parancsolta az igazgató, „Mehr Licht!” „Megharagítottam?”, kérdezte a fiatalember. „Nem. Miért, meg kellett volna haragudjak?” Nézzen már ide. De Tavi egy kés hegyével szórakozottan követte az asztalterítő ábrájának vonalait. Nézzen már egyszer ide. „Nagy rajongója vagyok a fénynek”, jelentette ki Benea úr, miközben meggyújtotta az egyik gyertyát, „A sötétségtől kiráz a hideg, ki nem állhatom. És különösen utálok a szűk folyosókat, a rosszhírű, árnyékos helyeket, az erdőket, a pincéket. Soha nem állítom a gyerekeket a sarokba. Úgy vélem, hogy egy napfényes szünetben kiosztott vesszőzés sokkal hasznosabb, mint a komor és sötét tanári szobában nyújtott dorgálás.”

Végül aztán Tavi elvtárs letette a kést, és feléje fordult. Úgy na, a teremburáját.

*

[...]

*

A mozikaraván röviddel ebéd után ment el a faluból. Mindannyian elkísérték a falu széléig, Atanasiu Gică kivételével, aki telefon-szolgálatos volt. A főutcán csak lassan tudott haladni a „Molotov”, egyik gödörből a másikba rázkódva próbált a saját nyomaiban maradni. A kamion mögött, Benea igazgató úr gyors lépteihez iga-

zodva, baktattak a többiek. A domb tetején a „Molotov” megállt, Tavi és a sofőr pedig kiszálltak, hogy elbúcsúzzanak.

– Igyekezzél már! – rivallt az igazgató hátra maradt feleségére.

– Elvtársak – kezdte Tavi, amikor odaértek –, ezennel köszönetet mondok a saját és a kollégám nevében amiért, a kedvezőtlen körülmények ellenére, bebizonyították, hogy...

Az igazgató úr sértődötten felemelte a tenyerét, félbeszakítva Tavit, és kijelentette, hogy pont ellenkezőleg, ők tartoznak köszönettel az illetékes szerveknek, mert az itt lebonyolított tevékenységük révén végre konkrét bizonyítékot kapott a faluközösség arról, hogy a körzeti vezetőség szívéen hordja a kis települések ügyét azáltal, hogy a kulturális szint emelésére törekszik. Csupán egyetlen egy dolog sajnálatra méltó az egészben, és tudomása szerint mindannyian egyetértenek abban, hogy ez nem más, mint az a tény, hogy a kedves vendégek nem hosszabbították meg egy-két nappal a tartózkodásukat, annak érdekében, természetesen, hogy az ígértetés téma további aspektusait is részletesen megtárgyalják. Talán egy következő alkalommal. Végezetül, az igazgató úr kifejezte abbéli reményét, hogy Tavi elvtárs egy szabad percében nem sajnálja majd a fáradságot, és belenéz a Mogos falu csatornázásáról készített javaslatába, amely ott várakozik egy dosszié alján a fejlesztési bizottság irattárában.

– Megígérem, hogy majd utána érdeklődöm – zárta le a dolgot Tavi, és a kezét nyújtotta. – Viszontlátásra!

Az igazgató megragadta a feléje nyújtott kezét és keményen megrázta. A Néptanács elnöke ugyanúgy. Tavi aztán tovább lépett, és kezét fogott Plopuval, az igazgatónéval, Ilcával, és Corina kisasszonnyal.

– Viszontlátásra – búcsúzott a kisasszony.

– Viszontlátásra – válaszolta neki anélkül, hogy ránézne –, és... sok sikert a munkában!

Vissza akart térni, de aztán meglátta Darcleut, aki arrébb állt. Kinyújtott kézzel lépett oda hozzá is.

– Sok sikert a munkában!

– Éljen sokáig, drága elvtárs! – hebegte elérzékenyülve a cigány.

Tavi ezután megkerülte a kamiont, kinyitotta az ajtaját, és gyorsan felmászott. A sofőr intett még feléjük egyet, majd beindította a motort. A „Molotov” nehézkesen mozdult meg, szinte csúszott.

– Jó utat! Ne felejtse el minket! – kiáltotta az igazgatóné, és egy zsebkendővel integetett utánuk.

– Írjanak is neked, mi? – dörögte maga elé Benea úr.

A kamion felgyorsult, és a folyó fele haladt. Mielőtt eltűnt volna a kanyarban, még látták, amint az oldaláról leválik egy fehér plakát és pár bukfenc után, az útra esik. Az igazgatóné hosszan sóhajtott és kifújta az orrát.

– Elmentek végre ezek is – szusszantott szabadon Benea úr. – Épp ideje volt. Ha még két napig itt maradnak, mindenemet felzabálják. Kész, vége, irány haza! – rivallt a feleségére – Mit álldogálsz itt?

– Mehetsz te is, Ilca, mi még maradunk egy keveset – szólt az elnök is.

– Corina kisasszony, maga is jön? – kérdezte Ilca.

– Igen, jövök – rezzent fel a könyvtáros kisasszony.

– Úgy, úgy, menjetek szépen! – mosolygott Benea úr.

A két fiatalabb nő közre vette az igazgatónét, és elindultak.

– Nézze meg az ember – jegyezte meg rosszállóan Benea úr –, a szegény kis teremtes, milyen szomorú, alig áll a lábán, úgy nyáladzik az úrfi után. Hogy a nyavalya vinné el ezeket a libákat...

– A tegnap egész nap együtt sétáltak – toldotta meg Darcleu is.

– Biztos eljátszadoztak ezek... – morfondírozott az igazgató. – Na, mit csinálunk, maradunk egy csöppet, ugye?

– Maradunk hát – bólintott Tanasie.

Felmentek a domb tetején levő kereszthez. Az igazgató ért fel elsőnek, odahúzta a padot a keresztfához, és leült az egyik végére.

– Hányat osztok? – kérdezte.

– Ötöt – felelte Plopu.

– A kettessel fel kell venni kettőt, a hetessel lehet váltani, az ásszal pedig lehet ugrani – sorolta Benea úr, miközben osztotta a kártyákat. – Van még valami?

– Ennyi.

– Üljetek le, mert látjátok a kártyáimat – szólt rájuk az igazgató.

A többiek szót fogadtak, Tanasie leült a padra, Plopu a kereszt talapzatára, és Darcleu egy szikladarabra.

– Makkot! – kérte Benea úr.

Darcleu úgy csapta le a kártyalapot, hogy az háromszor körbefordult.

– Van makkod? – ámuldozott az igazgató. – Honnan, te?

– Szinte teljesen visszahúzódtam – jegyezte meg az elnök a folyót nézve.

– Már épp ideje volt – morgott Benea úr. – Tudod, mennyit ittak meg? Öt literrel.

– Nem baj, igazgató úr, meglátja majd, nem felejtik el magát – vélte Darcleu.

– Adná az Úr – sóhajtott az igazgató. – Csakhogy fene sokan vannak ezek, tudod-e. Nyáron itt voltak azok a baráti társaságtól, a múlt héten az elvtársi szövetkezettől, s most ezek a filmmel. Soha nem lesz ennek vége. Még egy makkot.

– Addig keresgélnek, míg el nem fogják azokat a... – okoskodott Darcleu, és felvett egy kártyát.

– Hát te mit csinálsz? – förmedt Tanasiera az igazgató. – Játzol vagy bámész-kodsz?

– Ott jön Gică – válaszolta az elnök.

– Ezt a játszmat lekéste, nekem akár meg is haragudhat. Hamarabb kellett volna jöjjön – jelentette ki Benea úr.

- Atanasiu Gică nehézkesen és lihegve mászta meg a dombot.
- Elmentek? – kapkodott levegő után.
 - Látod őket itt valahol?
 - Jönnek mások – lihegte az őrmester –, most telefonáltak...
 - Micsoda? – hökkent meg az igazgató.
 - Mások, egy felvilágosító bizottság.
 - Mikor? – érdeklődött az elnök is.
 - Péntek reggel. A folyónál kell várjuk őket.
 - Milyen felvilágosító bizottság, te? – háborgott az igazgató. – Kit akarnak felvilágosítani?
 - Nem tudom... én csak ennyit értettem, zajos volt a vonal... egy felvilágosító bizottság, pénteken kell várni a folyónál, reggel...- sorolta az őrmester.
 - Milyen bizottság? Mit akarnak ezek is még? – mérgelődött egyre jobban Benea úr.
- Atanasiu Gică megvonta a vállát.
- Hát jöjjenek akkor – vágott oda egy kártyát a padhoz Benea úr. – Annyi baj legyen! Jönnek ezek is, és aztán ugyanúgy elmennek. Makkot. Utolsó.
 - Hány hetese volt magának? – csodálkozott Darcleu.
 - Nézzétek csak, most érnek a hídhöz – szól az elnök.
- Lent a messzeségben, az iszappal elöntött réten túl, a kamion egy kis imbolygó fekete pont volt csak, közeledett a folyó csillogó vonalához. A part mentén egy ideig még elő-előtűnt a fekete pont, majd elnyelte a láthatár.
- Hé, hagyjátok már a fenébe! – törte meg a csendet Benea úr. – Játsszunk, vagy mit csinálunk? Akar valaki kártyát váltani?
- Plopu erre nyugodtan letett egy hetest a kártyahalomra.
- Pirostat.